

BESSENYEI

BESSENYEI TÁRSASÁG

NYÍREGYHÁZA

ALMANACH

A BESSENYEI IRODALMI TÁRSASÁG
ÉVKÖNYVE

2008

BESSENYEI

BESSENYEI TÁRSASÁG

NYÍREGYHÁZA

ALMANACH

A BESSENYEI IRODALMI TÁRSASÁG
ÉVKÖNYVE

2008

Kiadja:
A Bessenyei Irodalmi Társaság
elnöksége

Felelős kiadó:
DR. BÁNSZKI ISTVÁN

Szerkesztő:
DR. CSERMELY TIBOR

ISSN 1788-7607

Műszaki szerkesztő:
ERDÉLYI TAMÁS

Nyomtatták 300 példányban
a START KHT. NYOMDAÜZEMÉBEN
Felelős vezető: BALOGH ZOLTÁN
2009

BESSENYEI GYÖRGY

BÖLCSÉSZ – KÖLTŐ, FILOZÓFUS – ÍRÓ
A MAGYAR IRODALMI MEGÚJULÁS ELINDÍTÓJA

A Bessenyei Almanach szerzői:

DR. BÁNSZKI ISTVÁN irodalomtörténész

BERKI ANTAL színész, újságíró

BODNÁR ISTVÁN író, újságíró

DR. CSERMELY TIBOR tanár, közíró

DEMETER SÁNDOR költő

DR. FAZEKAS ÁRPÁD orvostörténész

HORVÁTH JÓZSEF tanár, költő

DR. KÜHRNER ÉVA könyvtáros

KORPAI FERENCNÉ tanár, író

DR. NAGY ÉVA főiskolai tanár

DR. PAPP IRÉN orvos, író

DR. SZÉKELY GÁBOR egyetemi tanár

VENGRINYÁK JÁNOS költő

VESZPRÉMI ERZSÉBET rádiós újságíró

ELNÖKI KÖSZÖNTŐ

Bessenyei Társaság – a történelemben

A Kárpát-medence területén működő irodalmi társaságokat, kulturális egyesületeket az egymást követő történelmi korszakokban minden megyében és magára valamit is adó városban, nyilvánvalóan az ott élő elit-értelmiség és igényes polgárság műveltségvágya hozta létre.

Ezt az igényt, természetesen a szülőföld-szeretetet, a lokálpatrióta öntudat keltette fel, melynek elsősorban az volt a célja, hogy az adott térség szellemi életét – a szabolcsi újságcikkeken olvasható kifejezéssel élve – „megpezsdtítsék”, vagyis hogy a megye, a város polgárainak természetes kultúrsumját hivatalos szervezeti formában is kielégítsék. Úgy érezték, hogy csak az ilyen társasági intézmény, irodalmi kör adhat lehetőséget az ott született, klasszikusnak tekinthető írók, költők szellemi értékeinek számbavételére, az irodalmi hagyományok ápolására, s mindezzel együtt a jelenkori helyi alkotók, itt élő tehetségek felfedezésére, nyilvánosságra juttatására.

Így történt ez – amikor eljött az ideje – a mi esetünkben is. A nyírségi tájra a 19. század utolsó harmadában érkezett el ez az idő, amikorra kialakult itt az a polgári, értelmiségi réteg, amely nemcsak igényelte, de tudományos felkészültségével, szellemi tehetségével – és nem utolsó sorban bámulatos ambíciójával – meg is tudta valósítani terveit, elképzeléseit.

A Szabolcs vármegyei Bessenyei Kör megalakításának a helyi, belső adottságok megléte mellett természetesen országos, történelmi okai is voltak. Így egyrészt a már létező inspirációk, az országban sorra alakuló, biztató hatású jó példák, másrészt nemzetünk történelmének, az ezeréves fennállásunknak minden reménységet felülmúló ténye, a millennium.

A jó példák, a szellemi inspirációk elsőként – és az is természetes – az ország fővárosából indulnak (lásd: 1836-ban a Kisfaludy Társaság, majd a szabadságharc után, 1876-ban a Petőfi Társaság megalakítása) majd a millennium közeledtével az ország nagyobb, közepes, ám mindenképpen ambiciózus városaiban folytatódik.

Nézzük végig – persze csak mogyoróhéjban – ezt a csodálatos fejlődést. Íme: Debrecen 1890, Csokonai Kör; Kecskemét 1891

Katona József Kör; Szeged 1892, Dugonics Kör; Nyíregyháza 1898, Bessenyei Kör; Sátoraljaújhely 1902, Kazinczy Kör; Győr 1909, Kisfaludy Kör. Majd később – nyilván az I. világháború és a Trianon-trauma bénító hatása miatt – csak 1925-ben alakult meg az Arany János Kör Nagykőrösön és ugyanebben az évben Kaposváron a Berzsenyi Kör.

Micsoda szép lendület, milyen sok életre törő ambíció, vagyis jóra törekvés! Tovább is lehetne folytatni a felsorolást, most azonban elégedjünk meg a mai helyzet jelzésével. A KITASZ-nak, vagyis a Kárpát-medencei Irodalmi Társaságok Szövetségének ma több mint félszáz tagja van, köztük a mi Társaságunk.

Amint láttuk, Szabolcs vármegye az akkori főispán elnökletével 1898-ban alakította meg a Bessenyei Kört. A korábban elmondottakból nyilván következik, hogy a kör éppen a szabolcsi születésű „nagy magyar bölcsész-költőt”, az országos jelentőségű Bessenyeit választotta névadójául. Az ő idetartozása, magyar volta, írói, közművelődési és filozófiai érdemei ezt kétségtelenné teszik.

Mit kívánt megvalósítani a megye és az ország érdekében az alapító tagság, ez a lelkes és jól felkészült csoport? Lényegében ugyanazt, amit az ország más városaiban már működő hagyományörző irodalmi körök. Nálunk a Bessenyei-serlegre vésett Vietórisz-vers sorai fejezik ki a legtömörebben a vállalt feladat, a feladatvállalás lényegét: „... Műveltségért, magyarságért / Küzdjön minden nemzedék!”

És ha nem is a megye nagy többsége, de az idetartozás, a szülőföld-tudattal rendelkező lakosság tudja, hogy szellemi elődeink meg is tették, amit vállaltak. Az 1898-tól 1948-ig rendelkezésükre álló félévszázad alatt megteremtették a megyeszékhely tudományos és kultúr-intézményeit: a múzeumot, a ma TIT-nek nevezett ismeretterjesztő társulatot, a megyei művészeti-irodalmi folyóiratot és a zeneiskolát – hogy csak a legjelentősebbeket emeljük ki. Persze olyan kiváló, tehetséges szakosztályvezetők segítségével, mint Jóna András, Vietórisz József, Belohorszky Ferenc és Vikár Sándor. Őket a mai városlakók sem feledhetik. Kettőjük neve ott fénylik az általuk létrehozott intézmény homlokzatán.

A történelem, sajnos, a Bessenyei Körnek csak 50 évet adott. Ismeretes, hogy 1948-ban, a tragikus fordulat évében a diktatúra megszüntette a kört. S vele együtt tiltották be a magyar irodalom legjobbainak nevét viselő – Petőfi, Arany János, Katona József, Kazinczy Ferenc és így tovább – irodalmi köröket. A diktatúra

nyilván félt a nemzeti értékeket őrző közösségektől. Bekövetkezett tehát a fél évszázados némaság korszaka. A beszüntetett körök közül néhány soha nem szerveződött újjá. Így például a debreceni Csokonai és a Szegedi Dugonics Kör. Szerepüket nyilván az ottani egyetemi tanszékek vették át.

Más betiltott körök azonban, az új generációk megújuló hitével újjáalakultak. Őket nyilván az ősök, a szellemi elődök szép példája és az irodalmi, műveltségi megújulás újra felismert fontossága inspirálta. Így kelt új életre 1985-ben a Kazinczy Társaság Kováts Dániel vezetésével, s azóta megpezsdült az élet Széphalom táján, és már felépítették a Magyar Nyelv Múzeumát is!

A történelem nekünk is megadta a lehetőséget. Miután a Nyíregyházi Főiskola 1972-ben felvehette Bessenyei nevét, és az Európai Felvilágosodás Kongresszusa Nyíregyházán is tartott ülészakot, a figyelem újra a Bessenyei-kutatás felé fordult.

Mintegy másfél évtizedes munka és kiadói tevékenység után (ekkortájt jelentek meg a Tolerancia, A Bessenyei Kör története, az Így él köztünk Bessenyei György című kötetek), megteremtődött a lehetősége a Bessenyei Társaság megalakulásának.

Az 1987. október 16-án megtartott gyűlésen még jelen lehetett az egykori körből Belohorszky Ferenc, és megtiszteltek előadásai-ikkal a debreceni egyetemről Némegy Lajos, illetve a pesti egyetem jeles irodalmárai, élükön Bíró Ferenc Bessenyei-kutatóval.

Társaságunk azóta él. A szellemi elődeink által lefektetett alapokon – vállalva a hagyományok nemes céljait – küzd tovább a „műveltségért, magyarságért”, a nemzet erkölcsi, szellemi felemeléséért.

Teszi ezt immár 21 éve abban a szép hitben, amit Bessenyei a 18. század végén így fogalmazott meg: „A világnak atyja minden embert békességre, szeretetre, egymás terhének elviselésére teremtett, szabad étellel áldván mindeneket.”

Társaságunk eddigi tevékenységét az a jubileumi kötet ismer-teti, amelyet 2009 Könyvhetén mutatunk be a kultúrát értő, az irodalmat szerető és a Bessenyei György értékeit ma is tisztelő közönségnek.

Dr. Bánszki István
irodalomtörténész
a társaság elnöke

SORS ÉRLELTE GONDOLATAIM **című verseskötetének bemutatása elé**

Kedves Barátaim!

Kultúránkat óvó és az irodalmat szerető Társasági Tagjaink!

Ha egy volt tanítvány egykori tanárát arra kéri, hogy verseskötetének bemutatása előtt szóljon néhány szót, a kérést nem lehet elhárítani. Vengrinyák Jánosét pedig már csak azért sem, mert pedagógus pályakezdésünk színterén volt gyermek, a nyírbogdányi általános iskolában, de azért sem, mert több mint ötven év múltán, amikor versírásra „vetemedett”, ahhoz fordult – bízom benne, hogy így van –, aki az első irodalmi élményben részesítette.

Hosszú évek teltek el, s ez alatt alig találkoztunk. Kétkezi munkásként – építőként – élte le munkával teli pályáját. Aztán – amint ő maga vallja be – nem éppen fiatalon írni kezdett: az önkifejezés kényszere indította el őt az irodalom útján. *Sors érlelte gondolataim* című kötetét bevezető Okányi Kiss Ferenc arra figyelmezteti az olvasót, hogy aki csaknem 60 éves korában kezdett el írni, nincs ideje és módja apró kötetekben közreadni verseit, éppen ezért 2004-ben egy markánsabb kötettel ajándékozta meg olvasóit. Ha csak a cikluscímeket idézem is fel, jól kitapintható a tematikája. Istenes verseit a táj, az ember, a természet képei követik. Majd a családról, az otthonról, a szerelemről van mondanivalója, hogy aztán mindezt felülírja a közéleti „érted haragszom, nem ellened!” érzékenysége, a kétkedés és a bizakodás hangja és a hazaszeretet felelőssége.

Ezzel összefüggésben említem meg, hogy mindig örömmel olvassuk azokat az olvasói leveleket is, amelyek a Kelet-Magyarországban jelennek meg tollából.

Amikor János felkért erre a bevezetőre, azt mondta: „nem kell nagyon dicsérni!” Megnyugtattam, nem teszem. S most itt kimondom, nem dicsérni jöttem Vengrinyák Jánost, csak bemutatni egy gazdag érzelmi életet élő és társadalmi felelősséget hordozó embert. Neki öröm az írás, a mi dolgunk, hogy megértsük szavait.

Most pedig az övé a szó!

Dr. Csermely Tibor

Vengrinyák János vagyok. Gazdálkodó családba születtem 1942-ben Nyírbogdányban. Öten vagyunk testvérek. Az én időmben még nem volt szégyen szakmát tanulni, így az építőiparban találtam meg boldogulásomat. Nyíregyházán házasságban élek. Három gyönyörű, értelmes gyerekkel, eddig négy fiú unokával és megértő feleséggel áldott meg az Isten. Fiatalkori botladozásokat követően nagy szünet után, mintegy kilenc éve írok, leginkább verseket, de közíróként is szerepelek a Kelet-Magyarország hasábjain. Idáig egy verseskötettel jelentkeztem, címe *Sors érlette gondolataim*. Továbbá több antológiában, különböző média-formákban jelennek meg írásaim. Irodalmi munkásságomat számos elismerés kíséri. Tagja vagyok a Bessenyei Társaságnak és több irodalmi, illetve civil szervezetnek. Terveim vannak. Bízom abban, Isten – ha későn is – de tehetséget adott, utat is ad hozzá.

Ima

Ember! Mondj imát!
Mielőtt lepihensz.
Nincs rá garanciád,
ha elköveted a hibát,
és keresztet nem vetsz,
Nem tudhatod,
reggel felébredsz?

Ember! Mondj imát,
mert megérted a reggelt.
Legyen a nap áldott,
ha nem dörög a fegyver.
Földünk más részein
éhező gyerekek.
Véznák, csenevésznek,
angyalokká lesznek.

Ember! Mondj imát,
mert megéltél egy napot.
Nem látunk jövőbe,
Nem tudni a végbe
bombát ki indított.

Ember! Mondj imát,
De szemed nyitva legyen.
Menj el a főtérre
és a kupolák előtt
intó szavad legyen!

Ember! Mondj imát!
A Hon azt akarja,
legyen nálad zászló
és egyenes kasza ...
Leszáll a Mennyekből
Őseink Dicső Csillaga.

Minden nap

(Wass Albert emlékére)

Minden nap jó a halálra,
Mikor érted küzdök, Szép Hazám.
Tisztességes emberek honába
Vágyik lelkem, testem igazán.

Minden nap jó a halálra,
Pedig a remény adja műveim.
Kárpáti fenyők ringó dalára
Számúzve élem bús éveim.

Minden nap jó a halálra,
Az életem gyorsan elkopott!
Hazai föld legyen sírhalmomra?!
A reményem erre is elfogyott.

Minden nap jó a halálra,
Csak váratlanul ne érjen.
Érted kulcsolom kezem imára,
Mikor végső mozdulatom végzem ...

Megfeszítve

Mely csillagról jöttél
e szerencsétlen földre?
Maradhattál volna
a gyönyörű mennybe'.

E bűnös földön léted
nehéz és bizonytalan'.
szelíd bárányoknak
rövid éltű kaland.

Nem érdemes jóra
nevelni e népet.
Antikrisztus szókra
már is félrebéget!

Hazugságban hisznek,
mert az igazságot,
nem tűrik a balgák,
csak a hazugságot!

Gyönyörű lelkeddel
hiába hárfázol.
Angyali szelidséggel
Nem bírsz a sokk shovtól!

Az kell a tömegnek,
mint kétezer éve!
Keresztre feszítnek,
és a küldetésnek vége ...

Állj talpra, magyar!

Hazám, mért vagy ily kegyetlen!
Szülőd ellenünkre a torz szörnyeket!
Kik saját anyjukat tapossák!
Himpellérek elé terítnek szőnyeget!

Egykoron szép, büszke nemzet valánk.
Már kihaltak kik hősokeket nemzettek.
Arccal fekszenek sírjaikban,
hogy ne lássák e gyarló népeket!

Szégyellnék a jelen korunkat.
Ők élni és halni is tudtak.
Korcs utódok: hitvány, zsvivány fajzat!
Akik halni nem mernek, élni sem tudnak.

Lásd a toportyán büszke farkas farkát
Kiket egyben tart a bölcs vezér!
Eltéved egy társuk, kórusban hívják,
legyen bőség, vagy dermesszen a szél.

Irigység férgé rágja lelkünket.
Kapzsiságból bármit elhiszünk.
Kalózik nyíltan szemünkbe hazudnak!
Csak dűnnyögünk, és egyre hülyülünk...!

Állj talpra magyar!
Rázd le a férgéket!
Kik húsodat marják
és kilopják szemedet!

Igazságnak legyen rangja.
Vacogjon a gaz, hazug!
Számptalan Golgotánk után,
bűnhődjenek a latrok!

Járjunk egyenes gerinccel!
A szívünk őszinte legyen.
Induljunk meg bátor ifjainkkal!
Reszkessen, ki gyarló és nemtelen.

Tiszta fejjel

(József Attila nyomán)

Nincs munkám sem feladat
 földön és az ég alatt
 se hitem se Istenem
 kenyerem már megettem
 italom is elfogyott
 a csapból már csak víz csorog
 az életem zátonyon
 úgy döntöttem feladom
 de az Isten teremtett
 vénségemre költőnek
 jövőmnek nincs ablaka
 mert mind be van falazva

ahová csak matatok
 minden ajtón lakatok
 adósságban megfúlok
 egyre szorul a hurok
 nem látom a kék eget
 ellepik a fellegek
 fejem fölött nincs fedél
 rég letépte már a szél
 jön a tél és megfagyok
 felvisznek az angyalok
 gyönyörű szép fa terem
 a megfáradt testemen.

Az ugarunk

Rajzanak a sötét Antikrisztusok,
 Mint télen a varjak kémény melegére.
 Agitálnak bőszen hamis apostolok
 És festik a szürke eget kékre.

Hazudják, hogy a határ már elkopott
 És nekiesnek a harácsolásnak!
 Hamisan támogatják ki eddig is lopott!
 Tereket engedve a további lopásnak!

Gyarmat országból gyarmat ország lettünk,
 Mi, Honfi magyarok, évszázadok óta!
 Pilátusok törnek pálcát fölöttünk!
 Heródes terel a nagy közös akolba!

Európa éléstára lehetnénk,
 De számunkra egyéb sorsot szánnak!
 Iskolákat, kórházakat elveszténk',
 Hogy híre se maradjon a magyarnak!

A Honfi érzés halálos vétek!
Ki ne merd ejteni, hogy Haza!
Mert rád róják a rebellis bélyeget.
Szent zászlónk csak holmi csíkos kapca!

Lúgozzák szívünkből a Honfi érzelmeket!
Belénk verik, hogy senkik, kicsik vagyunk!
Mégis vágyják a nyomuló vigécek
A mi meggyötört és szeretett ugarunk

Az ébredés

Azt a teremburáját! Visszatérni látszanak az 1900-as évek elejének parlamenti csatározásai, már csak a lövöldözések hiányzanak. A mai idők megátalkodott ellenzéke is mindig akadályokat gördít a jó szándékú építő törvények ellen. Pl. nem hitte el azt az egészségügyi államtitkári nyilatkozatot sem, mely 2006. április 3-án látott napvilágot. – Számtalanszor elmondtuk már, de a másik oldal az istennek sem akarja megérteni, hogy nem tesszük fizetőssé az egészségügyet, nem adjuk el a kórházakat, az ellenzék folyton riogat és alaptalanul félelmeket kelt. Nem térünk le a 21 lépésben megkezdett egészségügyi reform útjáról, amely szerint a befizetett járulékok után biztosítási ellátások minden állampolgárnak alanyi jogon járnak. – Hosszú álomból ébredhettem, mert ha a fenti nyilatkozatok az akkori államtitkár szájából igazak voltak, akkor miért akarják az egészségügyet privatizálni? Hogyan lett az utóbbi évben fizetőssé és miért gyűjt aláírásokat, és miért akar népszavazást az ellenzék? Tanácstalan vagyok, mint utaltam rá; hosszú álomból ébredtem.

Át a túlsó partra

Aki megszületett, már halálra van ítélve. Igaz, nem azonnal, de a bizonyosság tagadhatatlan. Isteni ajándék, hogy a drága gyermek, gyermekek megszületésekor nem jut: a szülők, nagyszülők, rokonok, barátok eszébe, hiszen az ember életre született!

Igen, teljesen azonosulok ezen megcáfолhatatlan tézissel. Azonban az is bizonyos, hogy az ember élete egy híd. Kinek rövidebb, kinek hosszabb. Kinek stabil építmény: gondosan megtervezve, szépen feldíszítve, tele pihenő és örömeket nyújtó helyekkel. Kinek csupán egy rövid, ingtag kötélhíd, tele veszéllyel, kitéve a szelek, viharok martalékának. Igen, ez a híd maga az élet. A földi élet – legyen akár a végső határa is –, a lélek örökkévalóságához képest csak egy rövid szakasza. Megnyugtató lehet azoknak az embertársaimnak, akik behunyt szemmel is képesek látni. Látják a hídon a pislákoló kis mécseseket, felismerik a vezérlő fáklyákat és van céljuk, eltökélttségük, bátorságuk végighaladni a hídon, ha még nehéz is. Miért nem kell félni? Amikor megérkezünk a végére, a túlsó partra: Felragyog és átölel bennünket a csodálatos fény.

Őrizni kell a lángot!

Túl vagyunk a legrövidebb ideig tartó, de a legvéresebb és a legnagyobb kegyetlenséggel megtorolt forradalmunk, szabadságharcunk 52. évfordulójának megemlékezésein. A hivatalos média orgánum is kifogásolja az együtt történő „ünneplés” hiányát, illetve annak megvalósulását. Tisztelt táborszervezők. Az 1956. október 23-i forradalom évfordulója nem ünnep, hanem tragédia. Tragédia a harcokban elesetteknek, (bármelyik oldalon is álltak) a halálraítélteknek, a súlyos szabadságvesztéssel sújtottaknak, akiknek a forradalmi cselekményeikért menekülniük kellett hazánkból. Továbbá tragédia a hozzátartozóknak, mivel évtizedekig viselniük kellett a megkülönböztető bélyegeket. Tragédia azoknak is, akik – például az édesapám sorsában osztoztak. Már bevették a téeszcsébe 1952-ben, a forradalomkor kilépett, majd két év múlva újra bekényszerítették! 1960 nyaráig bírta! Agyvérzés vitte el. (1944-ben szülőfalum, Nyírbogdány tolmácsa volt, sokat tett azért, hogy nem történtek tragédiák, elhurcolások, bántalmazások. Az oroszok tisztelték őt.) A becsülethez és munkához szokott lelkének már sok volt, amiket el kellett viselnie. Szemben a másik táborral, akik érintve voltak a forradalom leverésében, megtorlásokban, sortüzekben, információk gyűjtésében, illetve végrehajtásában. A felsorolt tevékenységekkel jól meg tudták alapozni úgy a saját, mint a hozzátartozóik jövőjét. Az embereknek joguk van arra, hogy

az érzéseikkel hol, kikkel akarnak együtt lenni. A forradalom szentségére vigyázni kell! Nem szabad engedni, hogy összemossák, és eloltsák a lángot!

Mindent meg lehet fogni

Amit 2006-ban az ominózus beismerő kijelentéseivel, saját maga és társai minősítésevei egy elegáns kesztyű bedobással megtehetett volna a hatalmi szervezet, talán még egy kicsit szeretnénk is őket, hasonlóan, mint szülő a gyengécske, de nagyra törő gyereket. Megúszták volna egy „lám-lám, fiaeskám, inkább próbálkozz mással!”

No, de azóta sok víz lefolyt a Dunán, közben az ismét ciánosodó Tiszán és az egyre habzó Rábán is. A felsorolt tényekből is kitűnik, hogy szomszédaink mennyire vesznek komolyan bennünket. Nos, ezek a még hatalmon szenvedő derék honatyáink már megint mivel akarnak megváltani. Ezer forint fölött számlát köteles adni a fodrász is! Nem vagyok jó, de bajban lesznek a derék mesterek és a több évtizedes ügyfélkörük is. Elképzelem, beül az ügyfél egy sima hajvágásra, bajuszigazítással. A mester önként felajánlja: „Lajoskám, a bajuszod ingyen igazítom, és marad a szokásos 900 forint”. Illetve a vendégnek is lehet igénye: „Lacikám egyúttal légy szíves borotválj is meg, és felejtsük el a számlát”. Nevetséges, a fodrászok, kevés kivétellel, nem tehetős emberek. Megnehezíti helyzetüket az egyre fogyó kuncsafti kör, a bérlemények, felszerelések, eszközök áremelkedése. A havi egy millió forintos sorolás, melybe belekeverik még az építőipart is, nevetséges. A II. világháborút követően miért volt fellendülés? Mert elszedték kis hazánkban a magántőkét azoktól, akik generációkon át gyarapították, és adót is fizettek utána. Egyszerű a képlet, hogy mit tegyenek a rendszerváltoztatás óta kirívóan gyanús körülmények között, hirtelen lett milliárdokkal, de e komoly témakörbe már bevonom az önök helytálló fantáziáját is.

Berki Antal mint Lőrinc barát

A kórházi lap

Fiatalok között

BERKI ANTAL, A KATONA BÉLA-DÍJAS SZÍNÉSZ-ÚJSÁGÍRÓ

Berki Antal 1981-től élt Nyíregyházán, és volt a város kulturális életének meghatározó alakja. A nyíregyházi közgyűlés 2008. január 22-én, a Magyar Kultúra Napján, a városban és megyében kifejtett eredményes munkásságáért a Nyíregyháza Város Kultúrájáért Katona Béla-díj posztumusz kitüntetést adományozta neki. Nyíregyháza és a megye közművelődésének, kultúrájának fejlesztéséért fáradhatatlanul tevékenykedett. Egész életében hirdette a könyv, a művészet szeretetét, a versek hitét, a magyar szó erejét és szépségét. Számára a Kultúra Napja, különleges nap volt, mindig munkával ünnepelte, számos alkalommal a Himnusz szülőhelyén, Szatmárcsekén. Emléke előtt tisztelgett februári összejövetelén a Bessenyei Társaság is, ahol nemcsak a színészre emlékeztek barátai, hanem az újságíróra is.

Berki Antal a Móricz Zsigmond Színház egyik alapító tagja volt. Epizódszerepekben lett pillanatokig főszereplő. Emlékezeteset alakított az *Úri muriban*, *Fehér karácsonyban*, *Amphitriónban*, *Koldusoperában*. Gyermekek százainak kedvence volt, mint Kvantum Fantom, a gonosz tudós. Megkönnyeztük az „*Itt a vége, pedig milyen unalmas napnak indult...*” című darab Blunt mestereként, ahol gyönyörűen oldott meg egy betétszerű tanulmányt a megalázottak félelméről. Sokan emlegették a békéscsabai *Tartuffe*-beli Lojális urát. A sors különös kegyeként Kassán eljátszhatta egyik szerepalmát Lőrinc barátot a *Rómeó és Júliában*.

Rendhagyó irodalmi órákon igyekezett a fiatalokhoz közel hozni a verset, a költészetet. Járt a megyét és színházzá varázsolta a legkisebb falusi művelődési ház színpadát, pódiummá az iskola tantermét. Előadóművészként soha nem feledjük zengzetes orgánusát. Villon-, József Attila-, Karinthy-estje sokaknak nyújtott maradandó élményt. A versek iránti bűvöletét, szeretetét köz-

vetítette itthon és a határon túli magyarok előtt Szlovákiában, Erdélyben, Svédországban, Kárpátalján is. Ma, amikor az irodalom, a vers nem tartozik a favorizált művészetek közé, lankadatlanul harcolt annak népszerűsítéséért.

Színházszervezőként, rendezőként is értéket teremtett, hiszen életre hívta a Sóstói Játékokat a Múzeumfaluban, a Városházi Estéket a Városháza udvarán, ahol klasszikus népszínművekkel, vígjátékokkal tette vidámmá a nyári estéket. A Bessenyei Színkör meghatározó egyéniségeként rendezte meg többek között a fesztiváldíjas *A hajnalok itt csendesek* című darabot. Egy időben színi tanodát vezetett Nyíregyházán és Mátészalkán, tanítványai közül többen is egy életre eljegyezték magukat a színesszettel. Az általa rendezett *Légy jó mindhalálig*gal avatták a szalkai, új színháztermet.

Újságíróként is jelentős életművet alkotott. Az *Új Kelet* munkatársaként is járta a megyét, amelyet annyira megszeretett, és lejegyezte az itt élő névtelen és ismert polgárok gondolatatait. Később önálló lapot alapított *Kórlap* címen, melyet elismeréssel is jutalmazott a Magyar Újságírók Szövetsége. Írásai híven vallanak a haza és szűkebb pátria szeretetéről, a munka becsületéről, a hit erejéről. Legjobb írásai a halála után jelentek meg az általa szerkesztett *Korrajz* című kötetben. Következzen ebből két írása.

Kisfiú, aknával

Gyerekkoromban nem nagyon kedveltek az Istenek. Betegségeim sohasem estek a tanév idejére, még operálni is a nyári szünetben operáltak. Akkor, 1956 októberében végre rám mosolygott a szerencse egy torokgyulladás formájában. Egy egész hétig nem kellett iskolába menni. 23-án aztán már nem volt mese, várt rám a Dob utcai iskola. Szomorúan battyogtam az iskola felé, nem tudva még, hogy a szabadságharc okán csak decemberre áll úgy-ahogy helyre a tanítás. Hol németet, hol oroszot tanultunk, de többnyire semmit. Gyönyörűen ellébecoltuk az ötödiket. Hazafelé menet hatalmas tömeg jött velem szemben a Rákóczi úton. Közéjük keveredve elkísértem őket a Keletiig. Az emberek ütemesen skandáltak: „Szovjet csapat menjen haza, Sztálin szobrát vigye haza!” Skandáltam velük én is, bár nem nagyon értettem, hogy mit akarnak a szovjet csapattól? Majd rüg nekik egy ötöst a Honvéd

és aztán hazamennek, de, hogy mi köze van a Sztálin szobornak egy focimeccshez? – ez meghaladta a szellemi képességeimet.

Izgalmassá vált körülöttünk a világ. Hallgattuk a rádiót, többnyire az *Egmont* nyitányt adták (Azóta is Beethoven a legkedvesebb zeneszerzőm.) A városban mindenütt lövöldöztek, anyám még a kapu elé sem engedett ki. November 4-én leköltöztünk a pincébe és ott maradtunk egy egész hétig. Az volt aztán a jó világ. Voltunk gyerekek vagy tizenöten, miénk volt az egész ház. Két és fél emelet paradicsom. A koromsötét folyosókon nagyszerűen lehetett bújócskázni, forradalmat játszani. De mert minden jónak vége lesz egyszer, a harcok is véget értek, a felnőttek előmerészkedtek a pincéből és velük együtt mi is mehettünk vissza az unalmas lakásokba.

Annyi ennivalónk sohasem volt, mint azokban a napokban. A kórházakat bőségesen ellátták élelemmel, és a felesleget kiosztották a környék lakói között. Kenyeret, húst, cukrot és csak a jóisten tudja mit még, vittem haza naponta a Szövetség utcai klinikáról. Az utcákon számolatlanul heverték a töltényhüvelyek, pisztoly- és puszkagolyók. Kimerészkedtem a körútra is. Két oldalt romokban heverték a házak. A Majakovszkij utca sarkán, a Zeneakadémia oldalán álló négyemeletes épületből csak a tűzfalak maradtak. A negyediken képek lógtak a falon, és valahol a második emelet tájékán egy zongora árválkodott a romokon. Összeszedtem a földről néhány töltényt meg egy szárnyas aknát. Az aknát a hónom alá vettem, máshová nem fért, de a kutya se kérdezte meg tőlem, mit cipelek olyan lelkesen. Hazatérve észrevétlenül jutottam be a szobámba. Az aknát az ablak alá állítottam, kineveztem tábornoknak. Körülötte voltak a közlegények a pisztolygolyók, a tisztok a nagyobb töltények, és ez a hadsereg támadott engem, aki az ágyam alatt hasalva, halált megvető bátorsággal U-szöggel lőttem az ellenem támadó ellenséget. A háború kellős közepén lépett be a szobába anyám...

Azt még értem, hogy rettenetesen megvert, de azt ma sem tudom felfogni, hogy miért kellett a dologból akkora balhét csinálni. Miért kellett kihívni a rendőrséget, a tűzszerészeket, miért kellett az egész házat kiüríteni azért a nyavalyás aknáért, amit én olyan egyszerűen, magától értődő természetességgel, a hónom alá csapva cipeltem haza.

Az örökifjú Petőfi

Jószerevel a születési helyét sem tudjuk, a dátumáról nem is beszélve. Vagy 1822. december 31. vagy 1823. január 1. Volt idő, amikor három város is versengett érte, míg végül is Kiskőröst neveztek ki szülőhellyé. Halála pedig több mint rejtélyes. 1849. július valahányadikán eltűnt Segesvár környékén, hogy aztán legendákban éljen tovább az emberi kor legvégső határáig. Ami két dátum között van, az Petőfi Sándor, a legnagyobb magyar költő, a lángelkű forradalmár, a világirodalom egyik legjelentősebb poétája.

Százhetvenöt esztendeje született, de emléke olyan eleven mai is, mint ha most is közöttünk kóborolna, mintha újra itt barangolna a Tisza-parton, mintha Nyagorból írná legújabb útirajzait. Fája a falu határában tavaly pusztult el, de a költő nimbusza a Felső-Tisza vidékén ma is olyan eleven, mintha nem 1998-at írnanánk, hanem teszem azt, 1843 telén járnánk a télidőre járhatatlanná vált szatmári földutakon.

Táltos fiú, akit Isten a magyarok prófétájának rendelt, akit Isten arra szemelt ki, hogy mindörökre a nemzet dalnoka legyen. Űstökösként robbant a magyar költészetbe. Megérkezett, és mindjárt a legnagyobb lett, hogy aztán ott is maradjon napjainkig. Akkoriban, és sajnos, azóta is, a költő nálunk egyben a nemzet sorsának kovásza is. Nincs szükség itt a Duna-Tisza-közén idilli hangú költeményekre. Boldog népek, ahol csak a szépségről kellett énekelni a felkent dalnokoknak.

Volt idő, amikor nálunk a beat zenészek is kénytelenek voltak politizálni, amikor az Illyéseket azért üldözte a hatalom, mert féltve őrzött kiváltságait érezte veszélyben a Bródy-szövegek miatt. Hiába, nem változik a világ. *Akasszátok fel a királyokat* 1848-ban, és a *Sárga rózsá*, századunk hatvanas éveiben. *Szabadság, szerelem*, énekelte valamikor Koncz Zsuzsa, és vele éneklük a mostani fiatalok is, talán azt sem tudva, ki írta a valamikori sláger szövegét.

Aztán leverték a szabadságharcot, és törvényszerűen tűnt el vele a költő is. Ebben az országban soha senki nem hitte el, hogy odaveszett a segesvári csataterén. Látták itt, látták ott, látták amott, és még a szibériai hadifogságot is jobban szerették volna valóságnak hinni a magyarok, mint belenyugodni a megváltoztathatatlanba. „Petőfi él, de nem volt soha rab!” jajdult föl a szelíd költő, Reviczky Gyula a sokadik álhirre, miszerint Petőfit az

oroszok hurcolták el, amikor a szabadságharc vérbe fojtása után kitakarodtak Magyarországról.

Talán ez a legenda vezette a kazánkirályt is Barguzinba, és nem szabad gúnyolódni a soványka eredményen, mert az előtalált zsidó asszony csontváza lehet egyfajta bizonyíték, hogy Reviczkynek igaz van. Petőfit nem foghatták el oroszok! Petőfi egyszerűen soha, semmilyen körülmények között nem lehetett rab, mert ha elhiszszük ezeket a legendákat, akkor a szabadság, a szerelem erejébe vetett hitünk enyészik semmivé. Akkor talán az életünk értelmét veszítenénk el. Petőfi példa volt és példa lesz. A fáklya, aki vezette népét a Kánaán felé, és jóval halála után is világítótoronyként mutatja az utat, előre, mindig csak előre, mert egyszer egészen bizonyosan el fog jönni az igazság órája, amikor majd erényeinket és vétkeinket mérlegre téve kiérdemeljük az örök világosságot, pontosan úgy, ahogyan azt Petőfi Sándor megjósolta valamikor.

* * *

Álságos lenne úgy tenni, mintha váratlanul ment volna el. Hisz itt vívta csörtéit a szemünk előtt, s látnunk kellett, hogy egy idő óta már nem hisz harca értelmében. Az ő szempontjából Tháliának nem temploma, hanem vára volt, s neki ott nem adatott otthonosság. Lakta ideig-óráig a színpadokat, kapott nagy tapsokat, mert a tehetség jutalma csak nem maradhat el, de belakni, a sikert megszokni – na ez nem adatott meg Berki Tóninak. Az élete vált így drámává, és főszereplője csak ennek lehetett. Egyébként villanásokkal kellett beérnie.

Budapesten született, árván, apa nélkül nőtt fel. Úgy vették fel elsőre a Színművészeti Főiskolára, hogy az érettségi bizonyítványt csak ügyel-bajjal sikerült mellékelni a beiratkozáskor. Hogy Koltai Róbert, Verebes István osztálytársa volt, annak már régen híre kelt, ő ihlette az *Illetékes elvtárs* alakját a Rádiókabarében. Játszott Békéscsabán, alapító tagja volt a nyíregyházi társulatnak, aztán jött Veszprém, Zalaegerszeg. Ezek még a nyolcvanas évek. Ha szívósabban járja tovább a színházi peremvidéket, a végvárat, talán valahol mégis megtalálta volna, amit keresett. De megragadt Nyíregyházán, mert időközben családot teremtett köré az egykori játszótárs. Egyebek mellett ez is hozadéka lett a Bessenyi Színkörös éveknek, meg biztos az az érzet is az amatőrök között, hogy ő mégis csak gazdag eszköztárát birtokolja hivatásának. Bármit persze nem játszhatott, karakterszínész volt.

Forgatott Jancsó Miklóssal, Zsigmond Dezsővel, Koltai Róberttel. Lojális úr volt Moliere *Tartuffe*-jében, Lariszik Bulgakov *Fehér karácsony*ában, Konferanszié a *Koldusoperá*ban, Oszip a *Revizor*ban, de Nyíregyházán játszott az *Úri muriban*, a híres gyerekdarabban: a *Kvantum Fantum csapdájában*, a *Vörös postakocsiban*, a *Sári bíróban*, és szinte csak véletlenül derült ki, hogy Usztics Mátyás rendezőként egy szerepalmát váltotta valóra, amikor Lőrinc barátot bízta rá a kassai Thália Színházban, a *Rómeó és Júliában* ...

1994-ben, Verebes István direktorsága idején Jókai *Itt a vége* című darabjában Milton szolgáját játszva ingerelte Molnár Gál Pétert, a Népszabadság nagyhírű színházkritikusát arra, hogy róla írjon. Csak róla, az egész előadás okán. Pár nappal csupán Tóni halála után döbbenetes újraolvasni a tizenkét évvel ezelőtt megjelent cikket, melyben az alakítást, a teljesítményt egekig magasztalja az ítésez, miközben kíméletlen, könyörtelen és pontos állításokat fogalmaz meg: „Berki mindenét odaadta a színháznak. Mindenét? Se marhája, se aranya. Csupán önmagát adhatta volna oda, de a színház nem fogadta el... Sosem jóllakva, tájbuszon hátul zötyögve, lelegyintve, kinevetve, elkergetve, lenézve, mellőzötten is – hősi kitartás Thália szolgálatára lenni. Éjjeliőrként is busásabb fizetsége lehetne egy fatelepen, mint színész–III besorolással megtűrt szentségörző. Sosem miséző: férfikorban is csak ministráns...”

Azt is írta Molnár Gál, hogy „tetsz-élő”, csupán egy állástalan, színpadtalan színész. Hiába is hívja segítségül a *Jónás könyvét* vagy Villont, az előadóestek pódiumát közösségi terekben... Pláne az alkotásnak egy másik lehetőségét, az újságírást, mert később az következett.

Újabbán ritkán jött be a rádióba, legfeljebb egy-egy jól sikerült – bár ritkuló – előadóest után érzett hozzá elegendő merszet, vagy ha a Sas kocsmát is útba ejtette, hogy betérjen oda, ahol régen valódi alkotótárs tudott lenni. Verseket, novellákat olvasott fel, szívesen edzett a mikrofon előtt – a műsornak meg kellett nagyon a Berki hangján József Attila, Krúdy vagy épp egy kortárs megyei költő. Már nem készülhetnek újabbak, őrizzük hát nagyon, amink van tőle, hogy olykor megidézhesük.

Veszprémi Erzsébet

„VONZÁSOK ÉS VÁLASZTÁSOK” A SZAVAK VILÁGÁBAN

Előadásom címének idézőjelbe tett részét Johann Wolfgang von Goethétől kölcsönöztem. Goethének *Wahlverwandschaften* című regénye 1810-ben jelent meg. Az idegen nyelvekre nehezen lefordítható összetett szó magyar megfelelője lett a „vonzások és választások” szókapcsolat, a regény magyar fordításának a címe.

Goethének ezt a regényét Friedenthal kísérletnek, „pszicho-kémiai kísérletnek” nevezte (1971: 548). Itt elegendő annyit megemlíteni, hogy Goethe a férfi és a nő közötti szerelmi vonzalmat a vegyészett által feltárt, az elemek, vegyületek között létező vonzásokkal és taszításokkal magyarázta, illetve e jelenségekre vezette vissza.

Témánk szempontjából azért tűnik találónak a vonzások és választások kifejezés használata, mert az elemekhez hasonló kapcsolódási hajlandóság az egyes nyelvek szavai között is megfigyelhető. Egyáltalán nem tekinthető véletlennek, hogy Tesniere (1959, 1980) azt a jelenséget, amikor a szószerkezetek alaptagjai (régens) képesek meghatározott számú és típusú bővítmény lekötésére a **valencia** szóval nevezte el, utalva ezzel a kémiai **vegyérték** fogalmára.

A **szintagma** (szószerkezet, grammatikai/nyelvtani szókapcsolat) két alapszófajú szó nyelvteni kapcsolata.

Beszélhetünk **mellérendelő** szintagmákról (város és falu; „féhéret, feketét, tarkát, / meg ne fogd a tehén farkát...”) és alárendelő szintagmákról („furcsa háború”, levelet ír).

A valencia-elmélet nem az ilyen típusú kapcsolatokat, hanem az úgynevezett **grammatikai vonzatok** jellemzőit írja le. Vonzatai lehetnek igéknek (*fél vkitől/vmitől; / vmi miatt*), főneveknek (*harc vkivel/vmivel – vmiért; vki/vmi ellen – vmiért*), melléknemeknek (büszke vkire/vmire).

A valencia-elmélettel foglalkozó nyelvészek munkásságának köszönhetően a világ különböző nyelvein számos vonzatszótár jelent meg. Közülük – mivel nyíregyházi szerzők munkái – itt kettőt említ meg (Székely 1989, Szabó 1995).

A jól körülhatárolható szintagmák és a lexikográfiai eszközökkel is leírható grammatikai vonzatok mellett azonban másféle kapcsolódási típusok is megfigyelhetők a különböző nyelvekben, illetve a szókapcsolatok az említetteken kívül más szempontok szerint is vizsgálhatók.

Könnyen belátható, hogy például a *tulajdonképpen jó* kifejezésnek az alkotó elemeit könnyen kicserélhetjük más szavakkal. Az ilyen típusú kapcsolódásokat **szabad szókapcsolatoknak** nevezzük. A *csütörtököt mond* kifejezésben viszont a szavak nem cserélhetők fel más szavakkal, mert csere esetén a kifejezés elveszti eredeti jelentését, vagy értelmetlenné válik. Ez tehát **kötött szókapcsolat (frazérna, frazeologizmus, frazeológiai egység)**.

A szabad szókapcsolatok és a frazémák közötti „térben” is fellelhetők a szavak közötti vonzódásoknak sajátos típusai. A *kutya ugat kifejezés* például azért érdekes, mert ez a két szó a szövegekben igen gyakran együtt fordul elő, illetve – éppen ezért – a magyarul beszélők a *kutya* szót hallva könnyen asszociálnak az *ugat* szóra, és viszont. J. R. Firth, E. Coseriu és D. Kastovsky munkái alapján az ilyen típusú szókapcsolatokat **kollokációknak** nevezzük. A kollokációk jellemző módon, gyakran használt szókapcsolatok. Néhány további példa: *éjszaka: sötét; tenger: nyúlt; fogat: mos; ellentét: éles*. Magyar szerző a kollokációkról eddig a legteljesebb munkát – ismereteim szerint – németül, a német nyelvről írta (Reder 2006).

A grammatikai vonzatok mintájára beszélhetünk szemantikai vonzatokról is. D. G. Hays kidolgozta a (szavak közötti) függőségi elmélet alapjait. Ennek lényege a következő: Ha domináns elemnek tekintjük például a magyar *ablak, csöppség, háború, rózsá, úr, vásár* szavakat, függő elemeknek pedig az *aranyos, ír, kinyílik, megnyílik, nagy, piros, rettenetes, tavaszi* szavakat, akkor könnyű belátni, hogy az *ablak* szóhoz hozzá rendelhetjük a *kinyílik* és a *nagy* szavakat, függetlenül attól, hogy a *kinyílik* szó ige, a *nagy* viszont melléknév. Nem kapcsolhatjuk hozzá viszont a *megnyílik* szót, pedig ez is ige, sőt alapszava megegyezik a *kinyílik* ige alapszavával. A *csöppség* szó kimondottan jelentéstani alapon „vonzza” az *aranyos* melléknévet, viszont „taszítja” a *rettenetes*

melléknevet, míg a *háború* szóval pontosan ellenkező a helyzet. Egy nyelv szókészletének a szavai tehát szemantikai alapon is „válogatnak” egymás között (vö. részletesebben: Szépe 1979).

A **lexikai függvények** elméletét először talán az ún. Zsolkovszkij-Melcsuk szemantikai elméletben dolgozták a leg-egzaktabb módon (1967, 1969). E szerint az elmélet szerint a szemantikai vonzatokat olyan „csomópontokhoz” lehet rendelni, mint például „kezdet és vég” (*a háború kitör; a szél elül*), „a jelentés erősítése és gyengítése” (*piros, mint a pipacs; egy kicsit meleg*). Ez utóbbi szemantikai csomópontot nevezik **abszolút szuperlatívusznak**, **lexikai** vagy **lexikális fokozásnak** is. A lexikai fokozással számos dolgozatban és két könyvben (Székely 2001, 2007) foglalkoztam, illetve Ubin szótárának (1995) mintájára elkészítettem a fokozó értelmű szókapcsolatok német–magyar szótárát (Székely 2003). A változatosság kedvéért nézzük meg, hogyan fokozhatjuk lexikális elemekkel például a német **schön** (‘gyönyörű, szép’) melléknevet! Fokozó elemek lehetnek: *auffallend, auffergewöhnlich, benidenswert, berauschend, bewundernswert, bezaubernd, hinreißend, sehr, traumhaft, über alle Maßen, überaus, unbeschreiblich, unglaublich, unsagbar, unvergleichlich*. ‘Nagyon szép’ jelentésű összetételek: *bildschön, engelschön, wunderschön*. Válogathatunk tehát a lehetőségek között, mert mint látjuk, a német *schön* szó elég sok fokozó elemet „vonz”!

Pragmatikus világunkban az olvasó megkérdezheti: „Mire jó mindez? Miért kell, érdemes, indokolt a szókészletnek ezekkel a jelentékteleneknek tűnő kérdéseivel foglalkozni?” Kíséreljünk meg a gyakorlatias kérdésre praktikus válaszokat adni!

1. Aligha vitatható, hogy a nyelv nélkül nem létezik ember sem. A nyelv az emberek közötti kapcsolattartás legfontosabb eszköze. Ha nyelv nem lenne, nem létezne a ma ismert emberi társadalom sem. Az is vitathatatlan, hogy világunkban sok nyelv létezik, és hasznos dolog anyanyelvünkön kívül még egy-két idegen nyelvet valamilyen szinten ismerni. A nyelvnek elengedhetetlen alkotórésze a szókészlet. A szavak rendszerezése pedig alapját képezi az idegen szavak megtanulását szolgáló könyvek és egyéb segédeszközök készítésének, egyszerűen fogalmazva, segíti az idegen nyelvek tanítását, tanulását.

2. A speciális szótárak segítik a fordítók munkáját. Elegendő, ha a német *Wahlverwandschaften* szóra gondolunk! Máris beláthatjuk, hogy nem mindig könnyű a fordítók dolga. Akkor sem,

amikor a megfelelő vonzatokat szókapcsolási lehetőségeket kell megkeresniük. Van jelentősége tehát ezeknek a munkálatoknak a fordítói tevékenységgel kapcsolatban is.

3. Ne feledkezzünk meg a szótárírásról sem! Ahhoz, hogy minél jobban, könnyebben használható, mégis minél gazdagabb szóanyagot és a szavak közötti lehetséges kapcsolatokat a legszélesebb körben bemutató szótárak készülhessenek, szükséges a szókészlet rendszerének minél alaposabb megismerése.

4. Végezetül – és ez már nem pragmatikus válasz! – minden „felfedezés” lehet érdekes, még a szavak közötti „vonzódások” felfedezése is! Persze mindez sok-sok munkával jár együtt. Hiszen itt csak egy-két példával támasztottam alá mondandómat. E példák mögött azonban a szavak és szókapcsolatok ezrei sorakoznak!

Irodalom

- Friedenthal, R. (1971): *Goethe élete és kora*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Reder A (2006): *Kollokationen in der Wortschatzarbeit*. Praesens Verlag, Wien, 341 p.
- Szabó T. (1995): *Angol melléknévi vonzatok és melléknéves szószerkezetek*. Lexika Kiadó, Székesfehérvár, 192 p.
- Székely G. (1989): Laczik Mária–Mihalovics Árpád–Szabó Tibor–Székely Gábor: *Melléknévi vonzatok és melléknéves szószerkezetek öt nyelven* (Szerkesztette és a német nyelvi részt készítette Székely Gábor). Tankönyvkiadó, Budapest, 323 p.
- Székely G. (2001): *A lexikai fokozás*. Scholastica, Budapest, 144 p.
- Székely G. (2003): *A fokozó értelmű szókapcsolatok magyar–német szótára*. *Wörterbuch derverstärkenden Wortgruppen der ungarischen und der deutschen Sprache*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 401 p.
- Székely G. (2007): *Egy sajátos nyelvi jelenség, a fokozás*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 141 p.
- Szépe Gy. (1979): *A nyelvtudomány ma*. (Szerkesztette: Szépe György). Gondolat, Budapest: 99–131.
- Tesniere, L. (1959, 1980): *Élément de syntaxe structurale*. Paris, *Grundzüge der strukturalen Syntax*. Ed. und übersetzt von U. Engel. Stuttgart.
- Ubin, I. I. (1995): *Словарь усилительных словосочетаний русского и английского языков*. I. I. Oubine, Dictionmy of Russian and English Lexical Intensifiers. Всероссийский центр переводов научно-технической литературы и документации. Москва.
- Zsolkovszkij, A. K., Melcsuk, I. A. (1967): *О семантическом синтезе*. Всероссийский центр переводов научно-технической литературы и документации. Москва.
- Zsolkovszkij, A. K., Melcsuk, I. A. (1969): *Szemantikai szintézis. Dokumentáció és nyelvészet – az értelmi összefüggések formalizálása*. (Szerkesztette: Varga Dénes). OMK – Dok.: 61–175. Budapest.

A MESÉK BIRODALMÁBAN **Barangolás Szabolcs-Szatmár-Beregben** **című kötet bemutatása**

A Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet

A magyar Alföld legszebb, legszínesebb tájvédelmi körzete 37 település külterületén helyezkedik el a végeken. Központja Fehérgyarmaton található, a terület értékeit együl bemutató állandó kiállítással. 22 246 hektáron terül el, ebből 2307 hektár élvez fokozott védelmet. A tájvédelmi körzet által érintett települések: Barabás, Beregdaróc, Beregsurány. Botpalád, Csaholc, Csaroda, Fehérgyarmat, Füleöd, Garbolc, Gelénes, Gulács, Hetefejércse, Kisar, Kishódos, Kispalád, Kisszekerés, Kölcse, Kömörő, Magosliget, Márokpapi, Mátyus, Nábrád, Nagyar, Nagyhódos, Olcsvaapáti, Panyola, Penyige, Sonkád, Tákos, Tarpa, Tizsakerecseny, Tizsakóród, Tizzeberek, Tivadar, Túristvándi, Túrricse. A fokozottan védett területek: Beregdaróc (Dédai-erdő, Nyíres-tó), Beregsurány (Asztagos, Vadalmás), Csaroda (Báb-tava), Gelénes (Bockerek-erdő), Magosliget (Cserkő-erdő), Tarpa (Nagy- és Téb-erdő), Tizsakerecsen (Lónyai-erdő), Sonkád (Nagyrekesz és Túrricse (Ricsei erdő).

Folyók és azok holtágai, megmaradt lápok, mocsarak, rétek és legelők, természeti szépségükben pompázó növény- és állatvilág. Gyönyörűek és sok látnivalót rejtene a beregi erdők, ligetek, kocsányos tölgyesek, kőriserdők, dzsungelgyümölcsösök. Szivárványvidám látvány várja itt az úton járót.

Szatmár-Bereg európai mércével is egyedülálló értékei a tőzegmohás lápok Csaroda, Gelénes határában. A gyertyános tölgye-

sekben találunk kockásliliomot, a keményfa ligetekben keresztes viperát, hollót és darázsölyvet.

Hetekig lehetne barangolni a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetben, megcsodálva a ritka természeti szépségeket. A folyóvizektől távolodva sokfelé díszenek a tölgy-kőris-szil keményfaligetek. Az állományalkotó kocsányos tölgy mellett a felső lombkoronában jellemző a magyar kőris. Alattuk a második koronaszintben a vénic szil, a mezei szil, a mezei juhar bukkan fel. A folyók árterületének gazdálkodástörténeti értékei az úgynevezett „dzsungel-gyümölcsösök”: elveszettnek, elfelejtettnek hitt ősi dió-, alma-, szilva, körtefajták termőhelyei. A beregi erdők nevezetes tavaszi csodái a hóvirág, a tőzike, a szellőrózsák s a galambvirág mellett a kockásliliom. Ez a terület a Tisza értékes élővilágának ad otthont. Él itt hód és vidra is. Ritkán látott természeti értékeknek nyújtanak élőhelyet a tájra jellemző fás legelők.

Madarak, madarak, madarak. Partifecske, szalakóta, bubosbanka, vörösvércse, holló, gyurgyalag és a veszélyeztetett haris. Bogárvilág, lepkefelhők. Hadd idézzünk útra invitáló kedvcsinálónak néhány lírai mondatot a tájvédelmi körzetet bemutató füzetkéből: „Az észak-keleti Alföld a nem messzi (olykor határainkon túl magasodó) hegyek látható közelségében elterülő síkjával, azok lábához simulva, élő és holt vizekkel beszöve, különféle erdőkkel tarkítva, honunk egyik legmegkapóbb tája. A vidék kora tavasztól késő ősziig mindig más-más és mindig ezerszínű növénytakarót terít magára. A folyók és holtágaik, a megmaradt lápok és mocsarak, az erdők és kaszálók, a rétek és legelők könnyed váltakozásának mozaikja olyan tarka képet rajzol, mint amilyen az itt még élő hagyományok kézimunkáinak mintáiban vibrál... Csak itt tartogatja ámulnivaló árnyalatait rohanó ritmusú világunk még teljesen el nem fáradt embereinek a hóvirág igazi tiszta fehér lámpácskáival teleszórt, a kárpáti sáfrány lila leplével betakart, fagyos telek után virággal vidámuló erdőaljainak madárszó-hangulatától melegedő, s a nyár végére vérszínű bogyót hizlaló kányabangita piros-rozsdásra lobbanó lombjaival keretezett erdőszélein... A perzselő mórliczi nyár forró aranyán túl a kis falvakban a lekvárfőzés ünnepét idézi az egész étert betöltő aromája”. Itt a szilva hazája.

A Szamos és a Tiszahát vízpartjain tavasszal mint óriási csokrok állnak a hősín virágú szilvafák, ősszel pedig mindent elbo-

rít az érett szilva illata. Az ezekből főzött szilvórium értékesebb, zamatosabb, mint az ország többi részén veresszilvából készített szilvapálinka.

Visszatérve még a kézimunkákra, szövésre, fonásra. Amikor tél elején nem volt már mezei munka, hosszabbak lettek az esték, összegyűltek egy-egy lányos házban egy kis fonogatásra, és ott mese és nótázgatás közepette éjfélig is fontak. A fonóban alakultak a sorsok, szerelmek. Itt meséltek „a mesefák Tündér Ilonáról, szegénylegényekről, jókról, gonoszokról, elúzva a fáradságot szorgos munkájuk mellől. Dalok születtek és mesék”. A munka után, ha maradt erő, olykor még táncrea is perdültek. Miután az összes fonalat lemotollálták, kiszapulták, felgombolyították. Behozták az esztovátát (szövőszéket), felvetették a fonalat, és kezdődött a szövés. Versenyeztek, ki szövi a legszebb vásznat. A fehérszemélyeknek volt ihletük... A meseszép táj „a kézimunkák mintáiban vibrált”...

A fonók hangulatos világának már régen vége, de a hagyományokat oly gondosan ápoló népművészet még ma is csodálatos dolgokat szül. Tessék csak szétnézni a tákosi templom előtt megvételre kirakott szöttesek, hímes kézimunkák kínálatában...

Érdemes nyitott szemmel járni ezen a vidéken, s bizonyára kedvünk lenne rügyfakadástoí lombhullásig barangolni errefelé, ám gyanítjuk, mindez kevés turistának adatik meg. Ha mást nem, két település határában lévő természeti érdekességet azonban mindenképpen ajánlatos megkeresnünk. Mi így tettünk. Az egyik a Csaroda határában lévő ősláp. A másik pedig a barabási Kaszonyi-hegy. Igen, hegy, valahol az Alföld peremén...

Ősláp Bereg szívében

Hosszas készülődés előzte meg a csarodai kirándulást, amelynek célja kivételesen nem a már sokszor megcsodált, XIII. században épült templom, vagy a XVIII. századi harangtorony újabb megtekintése volt, hanem a település határában lévő őslapot, a Báb-tavát akartam felkeresni. Tőzegmohalápja ugyanis héthatárra szóló látványosság, a környező erdőkben pedig további ritkaságok találhatóak. Sosem látott tőzegáfonya és tőzegeper is terem errefelé, és ha szerencsénk van, elevenszülő gyíkkal is találkozhatunk.

Ám a csapadékos, árvizes tavasz és ősz idején a nem mindennapi randevúra mindezt nem kerülhetett sor, mivel a tó megközelítése a felgyülemlett víz miatt nem volt lehetséges. Nem akadt olyan hónap, hogy ne kerestem volna Kulcsár László tanár urat, a láphoz vezető út ismerőjét, és a természetvédelmi terület titkainak tudóját az esetleges kirándulás érdekében. A válasz azonban mindig elutasító volt: most is lehetetlen a láp megközelítése. Aztán végre november elején megérkezett a boldogító igen, indulhatok. A tanár úr hangoztatta ugyan, hogy tavasszal és nyár elején a legszebb ez a vidék, de az ősznek is megvan a maga gyönyörűsége.

Így hát egy napsütötte novemberi reggelen – ki tudja már hányadszor –, útnak indultam a beregi Tiszahát egyik büszkesége, Csaroda felé, melynek természeti és építészeti értékei Európaszerte ismertek. Aki idetart, annak tudnia illik azt is, hogy jó ötszáz évvel ezelőtt jelentős hely volt Csaroda, Bereg vármegye egy évszázadon át itt tartotta gyűléseit. Az okosan megszerkesztett Csaroda című kiadványból az is megtudható, hogy a község a Szatmár-Beregi Tájvédelmi körzet szívében fekszik, s a határa a beregi táj legjellegzetesebb, legértékesebb részét képezi. A tengerszint felett 110 méter magasságú szelíd síkságra hajdan ősfolyók szállították a hordalékot. Elhagyott medrük aztán lefűződött, és mesébe illő mocsárvilágot hozott létre.

A leghíresebb természeti érték a Báb-tava tőzegmohája, amelyet külföldön is számon tartanak. Itt található Európa legdélibb dagadólápjja. Egy hajdani folyómederben alakult ki, úgy 9000 évvel ezelőtt, s az sem lenne véletlen, ha netán egy mamuttetemet találnánk itt. Valóságos csoda, hogy megmaradt ez a láp olyan növényfajokkal, amelyek hazánkban csak a jégkorszakban éltek. Pedig megtörtént vele, hogy lecsapolták, felgyújtották. Ám mostanában fokozottan óvott természetvédelmi terület. Kalauzomtól azt is megtudom, hogy a víz utánpótlását nemrég megoldották. Az ősláp a környéken talán az egyetlen olyan terület volt, amelyik a 2001-es esztendő nagy árvizének nem kárvallott ja volt, hanem haszonélvezője.

Nagy szerencse, hogy ezt a helyet nem könnyű megtalálni a Kisasszony-erdő nyugati szélén.

A mi utunk sem ígérkezik könnyűnek. Az autót Kulcsárék háza táján hagyjuk, csizmát húzunk, kerékpárra pattanunk, s

irány Barabás, azaz a Kisasszony-erdő. Úgy három kilométernyit kerékpározunk a jó úton, ahonnan jobb felé letérünk. Az út dögös, de kellemes. Mintha szeptember eleje lenne. A nap, bár opálos, mégis melegít, s a rezgőnyárfákat, égerfákat és tölgyeket még itt-ott levél is díszíti sárgán, barnán, színes gyönyörűségben. Majd az egyik fagyos hajnalon ezek is a földre kerülnek a természet örök körforgásában. Ritka látványosságnak tűnik viszont a fehér díszítésekkel felöltöztetett füles fűz, amely afféle lápi karácsonyfaként tündöklök. Hosszas pedálozás után a kerékpárokat fának támasztjuk, és gyalog megyünk tovább, át egy frissen felszántott réten. A földön pocoklyukak sokasága, lakóik vajon most hol vannak? Az erdő szélén viszont egy fúrge gyík fogad, meglehet, hogy elevenszülő.

A városi ember óvatosságával útikalauzomat kérdezem, vajon odaveszett-e már valaki a lápban. Válasz helyett mosoly a felelet. A mendemondák szerint egyszer állítólag eltűnt itt egy katona, bár az is igaz, hogy alig öt kilométerre van a határ... Lápba fulladt őzről viszont már hallottak errefelé, s az sem véletlen, hogy a helybeli öregek messze kerülnek a tájat. Kulcsár László tanár úr viszont elmondja, hogy évente legalább egyszer elhozza ide a kisdíákokat, ne kerüljön el Csarodáról senki úgy, hogy nem ismeri meg a településnek ezt a messze földön híres nevezetességét.

Az erdőt már avarpárna borítja. A levelek illata gyermekkori emlékeket idéz: milyen jó volt a vastag avartakaróban meghemperedni. A kis erdőcske szélén azonban már víz csillog: jó lesz vigyázni, már csak azért is, nehogy a csizma a vízben maradjon. Nem győzöm útikalauzom előrelátását dicsérni, hogy kölcsönadott egy pár csizmát, mert nélküle a lápot bizony csak messziről csodálhattam volna meg. A vízen a tőzegmohák aranylő zöldje virít. Néhol vöröslő tőzegmohafoltok. Mindez igen ruganyos. Legnagyobb meglepetésemre útikalauzom ugrálni kezd a mohaszőnyegen, amely mint a gumi, ruganyosnak mutatkozik. Bízgat engem is, ugráljak rajta egy kicsit. Én azonban kevésbé vagyok magabiztos, félek, nehogy véletlenül eltűnjek a közel két méter vastag láptengerben.

Mindenfelé hüvelyes gyapjúsás integet, amely ilyenkor ősszel is szép. A harmatfüvet és a fehér virágú vidrafüvet is megcsodáljuk, aztán megint a füles fűz és a molyhos nyír. A bokáig érő vízből felkecmergünk egy szépen tákolt fahídra, majd a másik

oldalón újra vízbe lépünk, és a fő látnivalót, a tőzegáfonyát keressük, amely mostanában ért be. Alig húsz-harminc méter, máris célba érünk: a földön lapulva jó néhány bokrocska tőzegáfonya. A bogycok pirosloak, megbújnak a levelek között. Szívesen meg is kóstolnám, ám minden maradjon a maga természetes közegében! Semmi természetkárosítás!

Egyébként is vigyázni kell! Nagyon nem érdemes révedezni, mert könnyen elhagyhatja a csizmáját a vándor. Néhány nyírfa csonkjába botlunk. Megtudom, hogy szükség volt itt faritkításra, gyéritésre. A beregi lápokra jellemző, hogy oxigénben szegény, savanyú, stagnáló lápok ezek. Amennyiben a vízellátás jó, a tőzegmoha meggátolja az igényesebb, nem lápi növények elszaporodását. Ez pedig esetleg kiszáradást okozhat. Szerencsére erről az utóbbi időben szó sincs, a 2001. esztendő hatalmas árvize itt kivételesen jótékonyak bizonyult.

Visszafelé igyekszünk. Sajnos állatokat ma nem láthattunk, pedig ebben a nádasban is él törpe egér, aztán gyakori itt a már említett elevenszülő gyík. Nem ritka az őz, a vaddisznó és a róka sem. Bizonyára jó vadászterület a táj, mert visszafelé kerékpározva két leshelyet is látunk.

A fásasztó, de sok élményt nyújtó nap után éjszaka Finnországról álmodom, ahol néhány évvel ezelőtt jártam, az északi sarkkör közelében. Mocsári szedret és áfonyát szedtünk kedves barátunkkal, házigazdánkkal. Vagy ez talán nem is ott történt, velem történt-e egyáltalán, tünődöm el félálomban, valahol az álmok és a mesék birodalmában.

Örjárat a barabási Típet-hegyen

A barabási, szépen rendbe hozott polgármesteri hivatal előtt üldögélünk. Június eleje van, szombat, a középkori templom gótikus tornyában nem rég kongatták el a deket. Meleg van, kánikulai meleg. A nyíregyházi főiskolások csoportját várjuk, akikhez az előzetes egyeztetés szerint csatlakozni szeretnénk, s akik tanulmányi kirándulásként ma az „országos jelentőségű természetvédelmi területet”, a Kaszonyi-hegyet keresik fel. A csoportra egyelőre várni kell, előbb Bátorligetbe mentek, s mivel mi ott néhány napja járunk, nem tartottunk velük.

Üldögélünk hát a faluközpont előtti padon, s a Vendégváros című könyvet lapozgatjuk, tájékozódunk arról, hol is járunk, mire készüljünk. Nos, e szerint a 160 hektáros, védett Kaszonyi-hegy a nevét az Ukrajnához csatolt, szomszédos Mezőkaszonyról kapta. A hegy is inkább a kárpáti hegyek flóráját tükrözi, klímája hűvösebb, párásabb, annak ellenére, hogy nem is nagyon érdemli meg a hegy elnevezést, hiszen alig 180 méter magas. Várakozván olvasgatunk, nézelődünk. A két-három percenként feltűnő ukrán rendszámú autók is arról árulkodnak – ha valaki netán nem tudná –, hogy közel a határ. (A legtöbb autó Mercedes és Audi, átlag életkoruk 15–20 év lehet. Furcsa. Ladát még csak mutatóba se látunk). A főiskolások csoportjára már csak emiatt is szükségünk van, ők ugyanis a határőrségnél bejelentették a mai látogatást, s engedélyt kaptunk arra, hogy ha a határsáv közelségét jelző fehér kő vonalát nem lépjük át, megközelíthetjük, amennyire csak lehet. (A mai utunk ezért is tűnik izgalmasabbnak talán a többinél).

A természet szerencsére nem ismer határokat, csupán az emberek tűztek ki mindenféle drótokat és kerítéseket egymás elválasztására: hohó, ezen csak úgy átlépni nem lehet, itt egy másik világ kezdődik. Ezek közül a drótok és kerítések közül errefelé az egyik legbarbárabb elválasztó vonal itt is működött, két, testvéreinek mondott állam között húzódva, több ezer kilométeren át folytatódott ugyanígy, egészen Kamcsatkáig. Ma már csak mosolyogni tud az ember ezen, külön iparág lehetett ezeknek a T-alakú oszlopokkal tarkított szögesdrótvonulatoknak a kiépítése végig a nagy birodalom határain. Mert ha valahol volt szögesdrót, az itt volt: a „testvérek” között. Néhány évvel ezelőtt, kívánságra egy francia csoportot is elhoztak ide. A Nancyből érkezett vendégek nem akartak hinni a szemüknek, hogy ilyen is létezik. A határvonal mentén egy traktor épp akkor szántotta a területet, amit aztán még el is gereblyéztek. Ezek után már könnyű dolguk volt a nyomkeresőknek. Ennyit előjáróban a szögesdrótokról, amelyek – mint később mi is láthattuk –, még ma is bőszen vigyázzák a rendet.

Egy kis várakozás, s feltűnik a konvoj kígyózó sora, megérkeztek a főiskolások. Vagy 15–20 személykocsival jöttek. (Meváltozott a világ. Egy ilyen kiránduláshoz ma már nincs szükség feltétlenül autóbuszra, hiszen szinte minden családban van személyautó;

csupán szervezés kérdése, hogy mindenki eljusson a kívánt helyre). Besorolunk, irány a Kaszonyi-, más néven Tipet-hegy! Elöl a csapat irányítója, a tanár úr, aki megismertet majd minket az Alföld szélén található, furcsa geológiai képződménnyel és annak biológiai érdekességeivel.

A falun áthaladva jobbra letérünk, ahol mindjárt fel is tűnik a Kaszonyi-hegy. Nem is olyan kicsi, legalábbis az alföldi ember szemének nem az. A magassága is tisztes, közel kétszáz méter. Bozótosok, erdők. Két-három kilométernyire egy település, az már Ukrajna. Jó lesz vigyázni! Az egyik domboldal mellett néhány percre megállunk. Szőlőtelepítések, déli fekvésűek, igaz, kicsit elhanyagoltnak látszanak. Öreg, régi tőkéket látunk, ám akad rajtuk termés. Hajdan az állami gazdaság teraszosan művelte, gondozta. Előtte, évtizedekkel azelőtt pedig csodálatos karszt-bokorerdő volt a helyén. Mostanában vállalkozók újra fantáziát látnak benne. Az egyik pincében veszünk is egy flaskányi barabási bort, otthon izleljük meg a táj kínálta kincseket. A szőlőtőkék alján éppen virágzó kamillából is szedünk néhány marokkal, jó lesz majd télen teába. Itt-ott fácánok, nemigen riadnak meg az embertől.

A kocsisor körbejárja a hegyet, aztán balra kanyarodik, és egy kőbányánál megállunk. Mint említettük, szombat van, pihenőnap, ma nincs bányászás. Máskor innen is engedély, előzetes bejelentkezés kell, mert a terület megközelítése veszélyes, a robbantás miatt az apróbb kövek több száz méteres területen is szétszóródhatnak.

Mert ha még nem említettük volna, a nyírségi domboktól eltérően, a barabási Tipet a közeli Tarpai-hegyhez hasonlóan, korántsem homokból van. Mint a Magyarország földrajza című könyvben olvashatjuk: „A Bereg-szatmári-síkság felszínéből két löszbe temetkezett vulkáni kúp, a barabási Tipet- (179 m) és a Tarpai Nagy-hegy (164 m) emelkedik ki. A Tarpai-hegy dacitból, a Tipet riolitból épül fel. A két vulkáni képződmény egy tektonikus vonal mentén átmenetet képez a Tokaj-Zempléni vulkánvidéktől Nagyszőlősig, illetve Husztig”.

Mindennek az igazáról hamarosan saját szemünkkel is meggyőződhetünk. A kőbánya melletti úton elhaladva olyan érzése van az embemek, mintha a tokaji kőbányánál járna. Az elbontott hegyoldalon ugyanazok az andezit, riolit kötömbök oszlopai magasodnak, mint Tokajban a Bodrogkeresztúr felé vezető út ele-

jén, ahol az ijesztő háttér még a légerek életéről szóló filmesek figyelmét is felkeltette. Ha netán az egyik autó utasa a barbár módon megcsönkített tokaji hegy bányájánál haladva aludna el, és itt, a barabási kőbányánál ébredne fel, azt hinné, még mindig Tokajban jár. (A hegységképző erők nem hagyták abba munkájukat Tokajban, a Nyírségen át valahol mélyen, földbe rejtett hegyvonulat húzódik, amely itt újra napvilágra tör.) A vulkanizmus játéka...

Nos, az itteni kőbányászat is csúnya sebet ejtett ezen a furcsa és geológiailag oly értékes képződményen. A bányászat ráadásul új irányt is vett: egy helyütt a követ már a felszín alól is termelik. Korunkban a gazdasági érdekeknek így rendelik alá a természeti értékeket. Pokoli tájon járunk hát, az egyik oldalon a bontogatott hegy, a másikon vigasztalanul szürke meddőhányók. Vigasztaló viszont, hogy két év múlva a bányászat itt állítólag befejeződik.

Sietve haladunk tovább, s a mintegy másfél kilométernyire lévő határponthoz igyekszünk. Sétánk botanikailag rendkívül értékes területen halad. A magyarországi határszakaszt ugyanis az ukrán, jobban mondva a hajdani szovjet határtól eltérően nem bolygatták meg. Szántás itt 1945 óta nem történt, talán még kaszálás sem. Így aztán minden úgy maradt, ahogy a természet teremtő kedvében megalkotta. A botanikusok számára ez kincssel felérő terület. A hegy tetején, ahová nem mehetünk, egy rendkívüli, nem telepített ezüsthárs erdőt látni. Ritka kuriózum errefele, hisz a hársak a magasabban fekvő területet kedvelik, de úgy látszik, ez a 70–80 méteres magasság már jó nekik. Mellettünk vadrózsabokrok töménytelen mennyiségben. Kísérőnk szerint ritka dolog, hogy ennyi csipkebokrot látni egy helyen. A vadrózsa már elvirágzott, ősszel bizonyára sok csipkebogyót lehetne itt gyűjteni. Azt mondják, színüktől ősszel „lángol” a határ. Aztán egy dzsungelgyümölcsösféle. Dió, szilva és aminek a hallgatók fölötébb örülnek, pirosló cseresznye. Ízlelgetik is szaporán. Egy batul almafa. Sehol egy gomba, sehol bármely betegség nyoma – hívja fel a figyelmet vezetőnk. Som és mogyoróbokrok. Somból kétféle van. Az egyik bokor alján kötegni margaréta. Valószínűleg a másik oldalról, a szemmel is jól látható beregszászi hegyről került ide. Talán a határokat nem ismerő madarak juttatták át magvait valamiképpen a határon. Más hegyvidéki növényeket is látni errefele, így kárpáti páfrányt, amelynek az eszmei értéke 50 ezer

forint. A kapotnyak, tőzike, hegyi hagyma is inkább a hegyvidékek szerény lakója. Arrébb viszont néhány száradó akácfa, állítólag vegyszerrel tudatosan pusztítják őket. Bizony nem díjazná Móricz Zsigmond eme cselekedetét. A krisztustövis, a gleditsia viszont senkit sem zavar. A szem újra és újra a hegy felé tekint, ahol most egy sűrű bozótost láthatunk: ember legyen a talpán, aki át tud rajta haladni.

Vezetőnk, a magát megnevezni nem óhajtó biológianár, szemmel láthatóan élvezi, hogy a sok ritka növényt megmutathatja tanítványainak. Minden egyes növényt szeretne bemutatni. Csak úgy repkednek a latin nevek, amelyek közül egyet sem tudok megjegyezni. Inkább néhány magyar nevet vések az emlékezetembe. Utunkat szinte végigkíséri lila virágaival a fekete nádálytó. A múltkorában épp a fekete nádálytóból készült krémmel kellett kenegetni kibicsaklott, dagadt bokámat. A nádálytó tudvalevőleg a népi gyógyászatban is a csonttörés, -repedés, zúzódás hatásos gyógyszere. Aztán egy ritka faj: a bájos, terebélyes harangvirág. Vigyázat, amott a mérgező bürök! Aztán kakukkszegfű. Majd a szépek szépe, a hosszúra nyúlt réti legyezőfű. Az itt járt franciák bizonyára megörültek neki, mert ők a mezők királynéjának hívják ezt az édes illatú növényt, amely furcsa módon a rózsafélékhez tartozik. Rendszerek jöttek, rendszerek mentek, országok nevei változtak, de a mezők királynéja maradt... Lám, ha nincs szakértő kísérőnk, úgy elmennénk mellette, hogy észre sem vennénk. Pedig egész Európában nagy becsülete van. A németek és a skandinávok illatosítónak használják a virágát, vagy méhsörhöz, borhoz keverik. A szakkönyv szerint a drogja még a lázat is csillapítja. Az itt fellelhető számos, gyógyító erejű növény közül emeljük ki a tüdőfüvet, amelynek a leveléből készült orvosságot már a XVI. században is a tüdőbaj gyógyszerének tartották. (S ha már a királynék szóba jöttek, említsük meg, hogy amikor Sissy királynő Tiszadobon járt, köhögését a tüdőfűből készült itókával igyekeztek enyhíteni, gyógyítani.) Torokgyulladás esetén ma is önfeledten és eredményesen gargarizálhatunk vele. Néhány sárga virágú gilisztazúz varádcitot is szívesen letépnénk, virágzó hajtása szárítva kámforos illatú: jó molyűző. Olajos, alkoholos kivonata reuma ellen bedörzsölő szer, fürdővízbe téve az ízületi fájdalmakat csökkenti. Az erdők-mezők itt fellelhető gyógynövényeinek dús választékából említsünk meg még egyet, a lyukas levelű

orbáncfüvet, amelynek virág- és magkivonatáról még bizonyára sokat hallhatunk majd. Állítólag az AIDS betegség gyógyítása érdekében kísérleteznek vele. Ám egyelőre ez csak a remélt jövő. Ám tény, hogy az orbáncfü kivonata ma is jó vese- és epebetegségekre. Sebek vérzéscsillapítója. Jó öblögető fogínysorvadáskor. A szív- és ideggyengeség legrégebbi orvossága. Ezen kívül a nehezen gyógyuló bőrbetegségek hatásos borogató szere. Nem is szeretnénk a környéken fellelhető összes gyógy- és más növények felleltározásával untatni az olvasót. A kiránduláson viszont sajnáljuk (vagy inkább örülünk neki?), hogy nincs velünk egy gyógynövényüzlet tulajdonosa. Bizonyára remek ötletei lennének ...

Növények, növények. Háborítatlanul, a maguk üde, természetes társulásában. Amelyeket nem szakítanak le, nem pusztítanak el oktondi emberek. (A tanár úr az út elején nyomatékosan figyelmeztet: mindent a szemnek, semmit a kéznek. A száraz idő miatt még a dohányzástól is eltiltotta a sétafikáló társaságot.)

Haladunk előre. A bányát már jóval magunk mögött hagytuk, távolabb, jobbra viszont egy országút, amelyen ott vannak a régi Mercedesek, Audik és Beregszász vagy Munkács irányába tartanak. Ukrán felségterület. Jó lesz vigyázni!

S valóban. Még néhány száz méter, s az utunk véget ér. Fenyegesítő, ijesztőnek tűnő oszlopkövek! Egymáshoz közel állnak, úgy 5–10 méternyire. A piros-fehér-zölddel festett még a magyar területet jelzi, a fehér az országhatárt, a sárga-kék az ukrán területet. Valahol magaslesen árgus szemmel, talán éber határőrök figyelnek. Ha a fehér kővel jelzett területet átléped, minimum harmincezer forintot fizetsz. Alig száz-százötven méter, és már ott van, pontosabban még mindig ott van a T alakú oszlopokkal csúfított határ. Előtte viszont a senki földje, ott lenne csak igazán érdekes bogarászni, vajon miféle botanikai ritkaságokat rejthet az ember nem járta terület. Ehhez azonban semmiféle engedély nem kapható. A vaskerítésen túl, ahogyan régen, a szocializmus idején, felszántott terület, ahol még a kutya talpa is nyomot hagy. Régebben talán aknák is sorjáztak erre.

Szerencsére mit sem tudott minderről az itt élő, ritkaságokkal burjánzó növényvilág

A szemlét viszont ma mi tettük meg, megcsodálva a botanika értékeit.

Ez az igazi őrzőjrat!

BESSENYEI EMLÉKEZETE*

A Bessenyei Kör 2008. január 8-án volt 110 éves, s az újjraalakult Bessenyei Társaság pedig tavaly ünnepelte a 20. évfordulóját. Elismerésre méltó, hogy a Bessenyei Kör már a megalapítást követő évben: 1899. május 9-én – fényes külsőségek közepette – felavathatta névadójának gyönyörű bronz szobrát, amely 29 évig a vármegyeháza előtti téren állott, de már 80 éve a Bessenyei térről őrzi és figyeli a várost. Azt a Nyíregyházát, ahol ő sohasem járt, legfeljebb átutazhatott rajta.

Az akkori zsűri 16 szobor közül ítélte a legjobbnak Kallós Ede (1866–1950) ezen kitűnő alkotását. A Petőfi Társaság bírálóbizottsága pedig egyenesen 32 óda közül választotta ki Sajó Sándor: *Bessenyei* című magasztaló költeményét. Utóbbi, mint tudjuk, a 110 évvel ezelőtti aktualitásokat összegezte, s én most a Bessenyei-kultusz mai nyíregyházi időszerűségét fogom érzékeltetni.

Természetesen, Bessenyei György fontos szellemi hagyatéknak örököse az egész magyar nép és irodalma! De szellemiségének és hagyományának a legelkötelezettebb ápolója: maga a Szülőföld, Tiszabercel és a már említett nyíregyházi Bessenyei Kör, amelyet már 1940-től kezdődően egyre inkább Bessenyei Társaságnak neveztek.

Sajnálatosan, a politika torzulásai és téveszméi nem segítettek elő, sőt akadályozták ezen értelmiségi közművelődési egyesület tevékenységét. Először az 1919-es proletárdiktatúra után, 1921. január 20-án alakult újra: Szabolcs vármegyei Bessenyei Kör címen, elnöke Mikecz Dezső lett. De 1949–1987 között, azaz 38 évig már „szünetelt” a társaság, mert működését egyszerűen betiltották, ugyanis a népi uralom, azaz a népi demokrácia nem tolerálta az önálló gondolkodást. Végül 1987. október 16-án ismét újra alakult a nyíregyházi Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság 98 alapító taggal, a Hazafias Népfront megyei szervezetében.

* Elhangzott a Bessenyei-szobor koszorúzásakor, május 10-én.

Társaságunk 1987. évi alakuló közgyűlésén, elnöki megnyitójában dr. Némedi Lajos debreceni egyetemi tanár egyebek között a következőket mondta: „Azt természetesen senki sem várhatja, hogy a réges-rég halott Bessenyei konkrét, mai kérdésekben igazítson el. ezt a terhet a mai magyarok válláról senki le nem veheti. A konkrét kérdéseket nekünk, magunknak kell megoldani. De tanulni lehet elődeinktől önfeláldozást, áldozatvállalást és még módszert is... a *Tolerantia* című kötet már címével is tanít és figyelmeztet: meg kell tanulnunk a haladás érdekében egymás véleményét meghallgatni, tisztelni és vitában alakítani ki közös vélekedést, közvéleményt. Tolerálni kell a jó szándékú emberek másként való gondolkodását nemzeti ügyekben. De elsősorban gondoskodni kell arról, hogy minden hazánkfia egyformán jusson hozzá a tudás kenyéréhez, tehát lehessen megalapozott véleménye a közügyekről... Bessenyei György tehát 200 évvel ezelőtt szembefordult kora elavult magyar műveltségisményével: az egyoldalú jogász és teológusi szemlélettel. Igyekezett a figyelmet az igazán lényeges tennivalókra irányítani, olyanokra, amelyekről a nemzet léte függ.

Hallgassuk és fogadjuk meg tanácsait, mi, akik nap mint nap arról beszélünk, vitatkozunk, hogyan vigyük szebb vizekre nemzetünk hajóját, és hogy csökkentsük legalább adósságaink növekedésének ütemét... Mikor egy országnak közönséges felemelkedéséről álmodozol, ne a perlekedésnek módját vedd fel! Nem első kötelesség, tudomány egy hazában, hogy tudjam játszani egy pernek ugrásait; arról kell elmélkedni, mi módon legyen egy nemzet bölcs és gazdag... Egy kicsit régebbi magyarsággal beszél Bessenyei, de azért a halló fülek megérthetik: kormány és nép, vezetők és közemberek értsenek szót a személyes tulajdon, a bérek és a személyi jövedelem tárgyában, és mindenkinek legyen annyi szabadság, amivel a másikat nem csorbítja.” - fejezte ki emelkedett gondolatait az ünnepi szónok a HNF megyei szervezetenek Luther utca 3. szám alatti székházában.

Az idézett beszédrészlet olyannak tűnik, mintha egy tegnapi tévéhíradásban hallottuk volna. Mindez csak még jobban megerősíti, hogy a mi Bessenyei Györgyünk, „Szabolcs daliája” napjainkban is időszerű gondolkodó és író. Az 1987-ben poraiból megelevenedett társaságunk – immár két évtizede dr. Bánszki István elnök irányítás mellett – Katona Béla kitűnő irodalom-

történészünket idézve: „az író hagyományainak a leghivatottabb ápolója”. Előadássorozatokkal, kiadványokkal, szavaló- és szövegmondó-versenyekkel, pályázatokkal, bakonszegi és tiszaberceli kirándulások szervezésével igyekeznek ébren tartani és kiterjeszteni Bessenyei tiszteletét.

Egy másik híres irodalomtörténészünk, Császár Elemér még 1910-ben *Bessenyei akadémiai törekvései* című munkájában, a következőket írta: „Bessenyei lelke... itt él közöttünk. Bessenyei tevékenysége helyreállította a kapcsolatot hazánk és a Nyugat között, melyet a szatmári béke széttépett”.

Díjnyertes ódáját Sajó Sándor jászberényi tanár, maga szavalta el 1899. május 9-én Nyíregyházán, s 1921-ben előadást is tartott a Bessenyei Körben. A pályadíj 10 darab 20 frankos arany volt. Számunkra azonban sokkal értékesebb ez a *Bessenyei* című költemény, mert rámutat arra is, hogy még milyen sok adósságunk van Bessenyei György hagyományának ápolása terén. Az egész versnek mintegy a kvintesszenciája a 7. strófa, amelyet befejezőként és emlékeztetőül idézek:

„Eszmék katonája, álmok álmodója, / Szebb jövőnket zengi bátran, egymaga, / Nyugat sugárfényét a hazára szórja: / Gyászba borult égnek első csillaga. / Alvó milliók közt egymaga van ébren / S riadó szavával fennen hirdeti: / Nincs erő, boldogság, csak a műveltségben, / S nincs igaz műveltség, csak ha nemzeti!”

RUTTKAY ARNOLD

Mottó: Úgy szerette Sydneyt és Adalaide-t, hogy nem feledhette a Nyírséget!

Kitűnő nyíregyházi irodalomtörténészünk, Katona Béla már 10 évvel ezelőtt megalapította *Táj és irodalom* című kötetében: „Az emigráns írók közül elsősorban azokat tartotta számon a hazai irodalmi köztudat, akiknek már a külföldre távozás előtt is nevük volt, akik már jelentős életművet

hagytak maguk mögött, mint Zilahy Lajos, Márai Sándor, Wass Albert, Faludy György, Aczél Tamás, Méray Tibor, Határ Győző stb., vagy akik részt vettek az emigráció magyarellenesnek minősíthető politikai mozgalmaiban, akiket újra meg újra ki lehetett átkozni. Ruttkay Arnold egyik kategóriába sem tartozott”

A nyírségi irodalomkedvelők számára pedig még külön öröm és érték is, hogy Ruttkay Arnold a nagy földrajzi távolság, valamint immár hat évtizedes kivándorlása ellenére is, elsősorban szülőföldjének világáról szól, nagy szeretettel. Így a legutóbbi *Én* című hatalmas (720 oldalas) önéletrajzi regénye nem egyéb, mint egy kitűnő és már sikeres, új nyíregyházi regény. A legjobbak közül való!

Hálás vagyok a Nyíregyházáról „elkényszerült” vitéz Szmolnik Lajos nyugalmazott repülő őrnagy, 1956-os forradalmár barátomnak, hogy sok évtizedes levelezésünk Melbourne-ből bőségesen ellátott Ruttkay Arnold életére és munkásságára vonatkozó ismeretanyaggal, könyvekkel, egyszóval „munícióval”. Nekem nincs is más feladatom, mint ezen adatok megválogatásával, egy mai nyíregyházi lakos szemével láttatni az egykori itteni gimnazista, a világvándor Ruttkay Arnold eddigi életét és munkásságát, gondolatvilágát.

Életrajzi adataiból kitűnik, hogy régi papi családból származik, hiszen öt felmenője görög katolikus lelkész volt. Nagyapja, Ruttkay Gyula a Máramarosból ide származott kanonok 79 évesen, 1933-ban halt meg, a nyíregyházi Északi temetőben díszsírhelyet kapott (jelenleg: az ún. papi parcella 2. sor 3. sírjában nyugszik). Ruttkay Arnold 1923. május 29-én született Hajdúdorogon, ahol édesapja, Ruttkay Sándor görög katolikus káplán volt. Már a névadásnak is volt egyházi vonatkozása, minthogy a francia Szent Arnoldot a lázbetegek védőszentjeként tisztelték. Három hónapos korától kezdve hét éven át a szabolcsi Nyírderzs községben laktak, ahol az apja parochus lett. Ez az elzárt kis falu jelentette számára a gyermekkor boldog tündérszigetét. Innen 1931-ben a Kisvárda melletti Ajak községbe költöztek. Arnold 10–18 éves korában a nyíregyházi Királyi Katolikus Gimnázium tanulója, illetve az iskola Szent Imre Internátusának a lakója lett, s már csak a vakációkat tölthette otthon. Milyen különös játéka a sorsnak, hogy 1941-ben magyar irodalomból Mikes Kelemen volt az érettségi tétele. 1950-ben költözött Ausztráliába. Azóta sokat utazott és bejárta a világot. Még 1958–1966 között Melbourne-ben,

a Regnum Marianum nevű Ifjúsági Otthon vezetője volt, később Sydney-ben lett a Rádió magyar adásának a munkatársa.

Kiemelkedő író, költő és humorista. Ma már ki lehet egészíteni Katona Béla még 1998. évi közlését, miszerint Ruttkay Arnoldot nem üldözték Magyarországon. Szmolnik Lajos adataiból tudom, hogy Ruttkay Arnoldot 1967-ben megfosztották magyar állampolgárságától, s ez a Hivatalos Közlönyben is megjelent.

Művei elsősorban a óhazából évtizedekkel korábban (1945-ben, 1948-ban és főleg 1956-ban) távozásra kényszerült emigrációs magyarság számára készültek. Ausztráliában a 2001. évi népszámlálás adatai szerint 62 859 magyar élt!

Versei számos helyen megjelentek (*Ausztráliai Magyar Évkönyv 1969, Kalendárium 1971, Ausztráliai Magyarság* stb.) illetve a rendszeres Ausztráliai Magyar Találkozók ünnepi műsoraiban elhangzottak. Nevezetes és nagyon sikeres volt *Az akácok nem válszólnak* című összeállítás, amelyet számos városban bemutattak. A műsorban szereplő *Ilyenkor néha hazamegyek* című verse jellemzően így végződik: „Felnézek az égre ... / Rodostói sorsom örök rabja vagyok. / Vigasztalón, némán? / a morningtoni égen, / kigyúltak felettem, a sápadt csillagok...”

Kötetei Só Bernát álnéven jelentek meg: *Ki hitte volna?* 1960, Sydney; *Csak akkor fáj, ha nevetek*, 1977, Adelaide, illetve 1984, Cleveland; *Én*, 1997, Torontó.

Só Bernát felfogása szerint „Két nagy ajándéka van az életnek: az egyik a fantázia, a másik a humorérzék. Az egyik segítségével el tudjuk képzelni, milyen szép lehetett volna az életünk, a másik segítségével viszont elviselhetjük a valóságot”.

A *Csak akkor fáj, ha nevetek* című kötet 8. oldalán ez olvasható: „Mi voltunk a csodaváró nemzedék. És a csoda egyre késett. Wass Albertnek nem adták vissza a hegyeket. Én sem láttam viszont a homokbuckáimat.” Önkritikusan énekl magáról: „Elment egy őszi este, / A nagyvilágban hitét kereste. / Kísérték kortársak, szemtanúk, jó barátok, / De nem tért vissza soha többé, / Hiába hívták a homoksírok / És vénülő akácok...”

Legnagyobb műve az *Én* című önéletrajzi regénye Ruttkay egész eddigi pályáját felöleli, de legrészletesebben nyírderszi, ajaki, illetve nyíregyházi éveiről szól. Az egykori nyíregyházi Királyi Katolikus Gimnáziumról és annak Szent Imre Internátusáról olyan

pontosan és életszerűen ír, hogy adatai várostörténeti forrásmunkaként is használhatók. A híres „Kirkat” tanárait (az osztályfőnök Szepi bácsi, Gázsó tanár úr, Zacskó Gyula, Perényi Rudolf, Bodonyi Ferenc, Péczeli Imre, Petraskó Laci bácsi) pedig olyan szeretettel és humorral jellemzi, „ahogyan egész irodalmunkban is csak nagyon kevesen tudnak beszélni tanáraikról”. Jellemző módon regényének kéziratát így fejezte be: „Hálásan köszönöm Bódor Sándor nyírségi magyartanárnak a jóleső bátorítást!”

Jól tudom, hogy szinte lehetetlen Nyíregyházáról kellően érzékeltetni Ruttkay Arnold kiterjedt irodalmi tevékenységét, arról nem is szólva: az anyaországban nehéz elérni írásait! De tudunk róla, büszkék vagyunk reá, és szeretnénk többet olvasni tőle!

* * *

2008-ban érkezett a szomorú hír: Ruttkay Arnold örökre eltávozott közülünk. (A szerk.)

HOL A KÖLTÉSZET MOSTANÁBAN? Szubjektív válogatás a kortárs magyar lírából

A posztmodernség korát éljük – mondják, vagy talán a „poszt-posztmodernet” már, mely egy újabb klasszikus korszakot nyit meg a 21. század elején? A címkézés a századközep, századvég irodalomtörténéseire vár.

Mi, kortárs olvasók, befogadók mindenestre éljük a nekünk megadatott időintervallumot, és romantikusan, klasszikusan modernül vagy posztmodernül szemléljük a világot, de értelmiségi létünkéből adódóan szeretnénk valamelyest tájékozódni korunk művészetében – vagy maradjunk szűkebb területünknel – irodalmunkban. Az irodalom ugyanis - akár valóságtükröző funkciót tulajdonítunk neki, akár kommunikációs jelenségnek tekintjük – közöl valamit rólunk és a világunkról.

Az előadásom címében megfogalmazott kérdés a kortárs lírától való idegenkedésünket jelzi, ugyanis a modern vagy még inkább a posztmodern vers kapcsán többször halljuk a következő ítéleteket, véleményeket: versszerűtlen, költőietlen, érthetetlen, trágár, csúnya beszédű, nemzetietlen, a tabukat nem tiszteli, mások verseit, gondolatait elorozza, kisajátítja, ironizál, parodizál, nem nevel, minden játék számára. A kortárs líra beszélő alanya (ha ez megnevezhető még egyáltalán) valóban messze került a nemzetért romantikusan lelkesedő, egy közösség nevében megszólaló, költőien, azaz választékosan beszélő lírai éntől. Kulcsár Szabó Ernő a 80-as évek posztmodern lírájának jellemző jegyeiként a versszerűtlenséget, az önlefokozást és a disszeminációt (jelentésszóródást) nevezi meg.

Milyen eszmény él bennünk a versről? Vers az, aminek meghatározott ritmusa és rímelve van, versszakokra bomlik? A vers

egyfajta intenzív totalitás, amely az adott kort és a személyiséget is magában foglalja, és az egyedi megfogalmazásával, a rejtélyes-ségei, a váratlanságával hat az olvasóra?

Parti Nagy Lajos szerint: „Elégé hosszú ideje annak, hogy a vers végén rímek vannak. Viszont annak is már jó ideje, hogy a vers végén rímek nincsenek. A költészet tehát ilyen is, meg olyan is, csermelypatak, de hömpölygő folyam is. A kis cseppben jól benne van a pars pro toto, jól tudja ezt minden alkotó. Ami a szívét nyomja, az a száján távozik el az ihlet óráján. De azért van a költőnek foga, hogy legyen mivel összerágnia.”

A költészet általunk elsajátított szókészlete, toposzai és archetipusai (pl. a lélek, hattyú, sugár, folyó, szárnyalás, ihlet, emlékezet, melyekből jó néhány megidéződik a Parti Nagy-szövegben is játékos, szellemes szóteremtései, hangsor- és betűrontással, a profán és az emelkedett szóhasználattal, a rím és a ritmus felidézésével és eltüntetésével) hosszú ideig meghatározták líraszemléletünk alapjait. „Sokáig tartott, mire a vers búcsút tudott venni a klasszikus szótár szavaitól... a búcsúvétel veszteségekkel járt, nemcsak a lélek, a szív, a rózsa vált leírhatatlanná, de a szerelem, a természetben való szentimentális elmerülés, a melankólia és a hazafiság nyelve is a veszteséglistára került...” - mondja Schein Gábor. A változás a romantika korában kezdődött és Baudelaire-rel fejeződött be. „A csúnyaság, a romlás nyelve nem a szellem és a lélek szótárának művelésére szerződik, provokálni kezdi a korábbi szótárakat, hogy olyan tapasztalatokhoz jusson, amelyeket eddig kizárt magából a költészet.”

Megváltozott tehát a vers nyelve, megváltozott a költő pozíciója is. A sűrítettségnek egészen sajátos formájával találkozhatunk pl. Petri Györgyek a 70-es évek elején írott verssorában: „Nézem a cipőm, fűző benne, / nem hiszem, hogy börtön lenne”. Egy egész korszak atmoszférájának megidézésére képes, utal a személyiség léthelyzetére a maga költőietlen költőiségei, köznapi váratlanságával, ténymegállapító tömörségével.

A kortárs költészet a magyar líratörténet azon hagyományaihoz kapcsolódik, amelyek inkább periférikus helyet foglaltak el korábban, de a mintául állított költői formákhoz is máshonnan közelítenek. Az európai és a magyar avantgárd új tapasztalatai, a József Attila-i költészetben tragikus élményként kibomló személyiségszétesés, a szubjektum felbomlása, a személytelenség

formáival való kísérletezés Szabó Lőrinc lírájában vagy Weöres Sándor formakompozíciói, variációi gazdag kiindulópontot jelentettek újabb líránk számára. Nemes Nagy Ágnes és Pilinszky költészetében a metaforikus beszéd a nyelvi jel többértelműségének, meghatározhatatlanságának nyitott teret.

Pilinszkyt, Nemes Nagy Ágnest és Weöres Sándort ma már az irodalomtudomány a líra nyelvének megújítójaként tartja számon. A 70-es évek költészeti megújulásának központi szereplője pedig Tandori Dezső lett, akinek gimnáziumi magyartanára Nemes Nagy Ágnes volt. Az induló költő nem mindennapi szellemi körben tágíthatta művészeti, filozófiai ismereteit, szoros kapcsolatban volt Mészöly Miklóssal, Ottlik Gézával, Mándy Ivánnal és másokkal. Erkölcsi tartásuk és izlésük nagy hatással volt írói pályakezdésére. De Tandori már első két kötetével (*Töredék Hamletnek*, 1968 és *Egy talált tárgy megtisztítása*, 1973) új irányokat jelzett, metafizika és filozófia (*A damaszkuszi út* című versében „Most, mikor ugyanúgy, mint mindig, / legfőbb ideje, hogy.”; *Koan III* címűben „Némaság a hang helyett. / De a némaság mi helyett?”) játékoság és rejtélyesség, személyesség és személytelenség, önkényes elemek és véletlenek, folyton változó perspektíva (a *Horror* címűben „Akkor inkább / el / gat-getek / Rémületemben”; *Wittgenstein Angelius Silesiust olvas Szpérónak* címűben „Amiről csak lehet, beszélni kell. Miért ne? / Ahogy mindennek épp a mi nem a mikéntje. / Végül mégis marad, jelben-is-jeltelen: / csak önmagához ér a teljes rejtelem”). Tandorinál az élet megszakíthatatlan írás. Nagyon sok műfajban publikált, a szüntelenül keletkező életmű rendkívül gazdag, verseskötetek, regények saját és álneveken megjelentetve, fordítások sokasága, de képzőművészeti, grafikai tevékenysége is figyelemre méltó. Parti Nagy Lajos ha nem is ódát, de szonettet „zeng” Tandoriról „partinagylajosul” kifejezve a főhajtását e művészi teljesítmény előtt.

Tandorirt verse

Kedves Dezső, ki mindent tandorirtál,
amire szó volt és lett volna rá,
erdőnyi fát ki nyelvvé géppapírtál,
ahogy a nagy Reimerling mondaná,

kedves Dezső, ki ennyit írni bírtál,
a mesterünk vagy így és úgy, naná,
te isten büféjében dús papírtál,
el sem bírná, ki körbehordaná,

hát körbeállunk kiskanálni szépen,
kedves Dezső, hisz áll a mű közepen,
az ismerős és titkos tandarab,

felnőttünk rajtad, mintha nyelvkovácszon,
lobogjon néked hatvan rőfnyi vászon,
ki egymagad vagy nálad tandoribb.

Tandori és Petri György a nyelv határainak kitágításával, a véletlen beengedésével a versszerűségről alkotott fogalmaink felülvizsgálatára készített. Petri a 70-es évek ellenkultúrájának baráti közegébe kerül, majd a szamizdat irodalomba, s ez a szélsőségesen kívülálló helyzete nemcsak politikai, de poétikai értelemben is radikalitással társult. Költészetének olyan korai és kései mintadarabjai, mint *A szerelmi költészet nehézségeiről* vagy a *Hogy éljek a napsütötte sávig* egyaránt jelzik az emelkedett lírai nyelv újraalkotásának igényét, vágyát, de ennek lehetetlenségét, illuzórikus voltát. A modern vers Szabó Lőrinc-i változatát viszi tovább, a beszélt nyelv különböző rétegeiből válogat. A szenvedély, szerelem, szenvedés, szégyen, megalázottság, szabadság, rabság, halál egymást átfedő motívumai Petri költészetében az egyén polkijárásának vagy létlehetőségei korlátozottságának felmutatása is. („Szokványos nyári éjszakának indult. / Sétáltam kocsmáról kocsmára. / Talán éppen a Nylonban ittam, / a HÉV-végállomás mellett, a Margit hídnál / (vagy azt akkor már lebontották?). Nem tudom, / lehet, hogy a Boráros téren. / Ezek a séták mindig / reggelig vagy épp két napig tartottak, / és akárhová vezettek...”) Az önlefokozás és az ironikus nyelv az illúziókkal való leszámolásnak, az önszembesülésnek a kiméretlenül őszinte hangja. Kései költészetében a vers mindinkább a kommentár felé tolódik el megszakításokkal, zárójeles kitérőkkel, lábjegyzetekkel. Váradi Szabolcs több versében, legemlékezetesebben a *Petri sírjánál* címűben idézi meg költőbarátját.

Egy erőteljesen megalkotott beszélő személy van jelen Orbán Ottó verseiben is, aki a személyességet garantálja úgy, hogy különböző szerepeket ölt magára. A *krónikás barát* című versében pl. Horatiust idézi meg.

A Nemes Nagy Ágnesék által alapított *Újhold* hagyománya felől indul Oravecz Imre, aki az objektív vagy tárgyias líra sajátosságának megfelelően a megfigyelt tárgyat állítja a versvilág előterébe. A leírás válik fontossá a versekben. *Egy földterület növénytakarójának változása* (1979) című kötetében például a munkafolyamatok szakszerű, pontos leírását olvashatjuk. A *Halászember* című műve szülőfalujának, a Mátra alján fekvő Szajlának a történetét beszéli el regényszerűen, de prózához közelálló versekből építkezve. Tájak, tárgyak, az eltűnőben lévő falusi világ természeti, tárgyi környezete, történelme, közösségi és személyes emberi sorok elevenednek meg a csupa kérdésből álló *Az öregek faggatása* című versében.

A hagyományos költői eszközök felől tekintve költőietlen Tolnai Ottó versvilága is. A műnemek határai nála is viszonylagossá válnak. Kollázsszerűen építkezik, többnyire konkrét irodalmi vagy képzőművészeti utalásokból kiindulva váratlan, szokatlan, érdekes gondolat- és képkapcsolásokkal találkozunk. Érdeemes megfigyelni *A flamingó térde* című versének zeneileg is szép felütését, melynek induló szólama ritmusosan tér vissza a vers későbbi szakaszaiban: „Megfigyelted már mondd a flamingó térdét / miért gondolod hogy rilke mária után / Néked már nem szent feladatod szemmel / tartani (verni akár) / a rózsaszínbe mint olyanba vackolt / vacogó semmit / megfigyelted már mondd a flamingó térdét / térdkalácsa csúnyán gyűrött / akárha állandóan térdepelne / térdepelne valaki előtt az azúrban...”

Az *Újhold* köréhez kötődő költői hagyomány esztétikai és etikai minősége újabb és újabb változatokban folytatódik Rakovszky Zsuzsa drámai monológjaiban, Székely Magda, Gergely Ágnes és Takács Zsuzsa művészi teljesítményeiben. Tóth Krisztina költészetének alapformái a dal zeneiségéből bontakoznak ki. „Szent Iván-éji álom, modern rendezésben” – írja Lator László a *DE FATO* című verséről („Kövesd a hangomat szerelmem / én leszek majd a téli sztráda / fénye szilánk a jobb szemedben / és a baleset villanása...”). A képsor álomtermészete nemcsak vizuális, hanem zenei sugallatú is a *Prizma* című vers utolsó strófájában is („Csellóhang

függönyök homálya / hajófenéken lélegző ruha / pulzál sötétzöld tengeráram / álom kopolyúja...”).

Szabó T. Anna költészetében is fontos szerepet tölt be a gazdag zeneiség mellett a képiség és a látvány, az érzéki tapasztalat és a fogalmi távlat.

Lakás

Már negyednapja nem vagy itt	sötét üres vigasztalan
és nem pótolhat semmi más	a már belakott jó lakás
üres rutin megunt teher	a félelem az ételem
evés ivás és olvasás	italom álom látomás
ebéd se kell nem érdekel	s ha szólok és beszélgetek
terített asztal jóllakás	már minden szavam árulás

„Az ezerarcú Karafiáth Orsolya” népszerű író és társasági ember, költő, műfordító, énekesnő, műsorvezető, olykor fotómodell. A 90-es évek végén színre lépő új nemzedék egyik karakteres képviselője. Első kötete, a *Lotte Lenya titkos éneke* (1999) elsősorban szerelmi költészet; vágyódás, egymásra találás és elválás, elengedés, a melankóliát áthatja az irónia, a haragot a megbocsátás, a köznapi beszéd pátosztalansága a szenvedést és a szenvedélyt megfosztja az érzelmi emelkedettségétől. („Szembenézek a szomorú ténnyel: uram, ön visszautasított. Hiába hát a szűk szoknya, kacér dekoltázs – képzete hegy-völgyemet nem járja már”).

Az előadás végén egy érdekes és talán kevésbé ismert művészi vonulatról s a hozzá kapcsolódó régi-új műfajokról szeretnék még érintőlegesen beszélni.

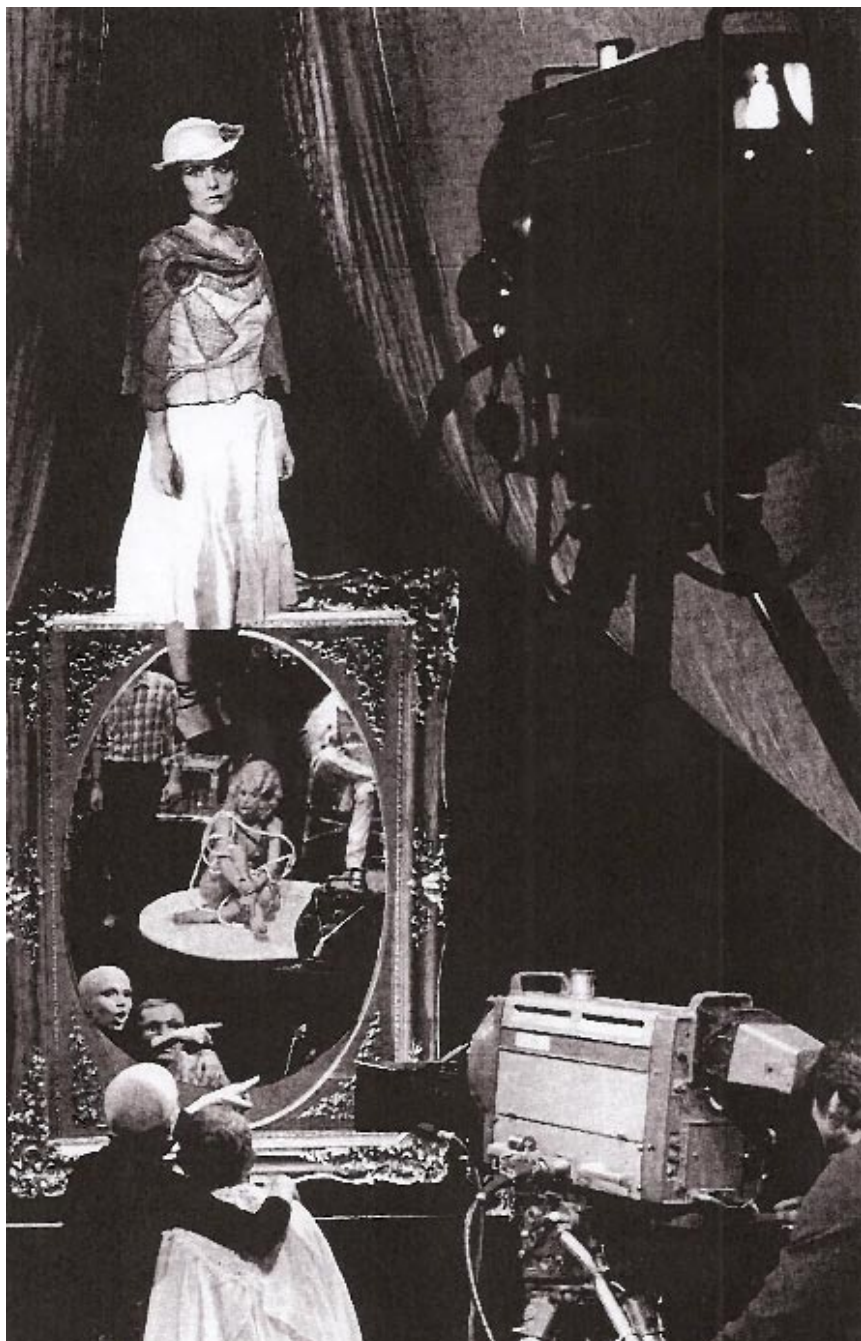
A század eleji avantgárd újító művészeti törekvéseinek továbbvitelével és ősi kultikus formák felidézésével teremtődik napjainkban is az ún. elektronikus audio-vizuális irodalom. Az egyik legnagyobb hagyománnyal rendelkező műfaja a képvers, amelyből a 60-as évek végén, a 70-es évek elején kifejlődött a vizuális szövegirodalom, a vetített irodalom, majd a 80-as években az elektrovizuális képszöveg. A másik nagy hagyománnyal rendelkező műfaja a hangköltészet. Egyik változata a hangközpontú költői akció, mely a hangköltészet és a happening (történés, a legkülönbözőbb helyeken előadott, spontán hatású, meglepő elemeket

tartalniazó neoavantgárd, színjátékszerű látványosság) és a performansz (az előbbihez hasonló, főképp egy művész által előadott művészi cselekvés) határterületén helyezhető el. A hangköltészet alapja az emberi hang, a szájhang: a hangszalagok rezgése, a zenei hangok, a zörejek, a lélegzet. A mai hangköltészet a szavak, mondatok jelentésességét is kiaknázza. Ezek a hangversek több rétegűek, a szöveg bonyolult rendezőelvek szerint strukturálódik: szövegmondás, felolvasás, szalagra rögzített szöveg bejátszása, hangeffektusok, vetített képek, zenei betétek, a költő gesztusai, mimikája, mozgása, test játéka, különböző kellékek használata. Ezeket a rétegeket a költő hosszas, gyakran többéves munkával dolgozza ki, hogy a „holt nyelvet” életre keltse, új tartalommal és hangzással töltsse meg. A modern hangköltészet egyik úttörője Henri Chopin, aki a szibériai sámánoktól tanulta az orális kifejezőmódot a második világháborúban orosz fogságban egy szibériai foglytáborban.

Magyarországon Kassák szavalókórusainak vokális gyakorlati után csak a 70-es évek végén és a 80-as években jelentkeznek az első hangköltők, bár a Jugoszláviában élő Ladik Katalin és Szombathy Bálint, valamint a *Magyar Műhely* körének működése már a 70-es évek elejére kezd ismertté válni.

Ladik Katalin költő, előadóművész, színész, performer, képzőművész, amatőr zeneszerző, kísérleti zeneművek és hangjátékok alkotója és vokális előadója. „A trillázó női hangok széles skálájával rendelkezett, amelyekkel madarakat, baromfit és különböző háziállatokat hívogatott. A hetvenes években az újságok arról írtak, miként járja be ezüstbiciklijével a vajdasági síkság északi városait, és hogy furcsa, érthetetlen költői nyelven beszél, tükör előtt olvas, és saját fekete haján hegedül, ... azt is terjesztették róla, hogy körül van véve amulettekkel, talizmánokkal, és hogy a fűvek, fák, és felhők lelkében hisz ...” – idézi Szilágyi Ákos a költőnő legendás alakját, s folytatja azzal, hogy „Ladik Katalin művészi tehetségével, aszóművészetek teatralizálásának egészen eredeti teljesítményével kezdettől fogva egy új irodalmi állapotnak tört utat. Nem feltett szándékkal, hanem egyszerűen azért, mert számára nem létezett más út: másként nem tudott volna sem alkotni, sem élni.”

Szilágyi Ákos a magyar hangköltészetnek azt a szűkebb értelemben vett előadói változatát műveli, amely kizárólag a szóbe-

**Ladik Katalin, Radó Gyula – A Szegedi Televízió portréfilmjéből, 1982.
Fotó: Hernádi Oszkár**

li hangzás, éneklés, orális eszközeit alkalmazza. Lírikusként a groteszk területén mozog otthonosan (*Szittyá-szótár*, CD-melléklettel, 1999). Verseinek java partitúráként is olvasható. A hang nem eszköz és nem is anyag. A hang közös. Minden hang – az élő szótól a zene hangjáig – összekapcsol, egyesít. A hangban a közösség szelleme jelenik meg – írja a *Légzőgyakorlat kezdő haldoklók számára* címmel 1994-ben megjelent verseskötete kapcsán.

Szkárosi Endre legjobb műfaja a multimédiás performansz, amelyben fónikus, vizuális és zenei elemek, vetítés, költői akció ötvöződnek. Gyakran dolgozik együtt zenészekkel, hangköltészeti műsort vezet a rádióban.

A már említett *Magyar Műhely* folyóirat, amelyet Párizsban alapítottak 1962-ben, de 1990 óta Budapesten jelenik meg, nemcsak a hangköltészetnek, hanem a 20. század végi vizuális irodalomnak is egyik legfontosabb, nemzetközileg is elismert fóruma. Bujdosó Alpár, Nagy Pál és Papp Tibor műveit, mint a századvégi „tipografikus költészet” jól kidolgozott, különleges darabjait Európa- és Amerika-szerte számtalan kiállításon mutatták be.

Végezetül, nem összegzésként, csupán a szubjektív válogatás berekesztéseként el kell mondanom, hogy a kortárs magyar líra néhány sajátosságának felvillantásával elsődlegesen szemléleti és poétikai „fogódzókat” szerettem volna adni a mai művek olvasásához. A számbavétel csak részleges lehetett. Napjaink költészete is a magyar líra hagyományaiból építkezik, ehhez a gazdag, évszázadok során formálódott irodalomhoz kötődik, ezt építi tovább, vagy éppen ettől akarja elhatárolni magát, hogy önmagára leljen. A költői nyelv a beszélt nyelv sokféle változatának megmutatásával pártostalanítja a költészetet, szélsőségesebb posztmodern variációiban pedig a széteső, groteszk nyelvi formák a kor értékviságának, a kommunikáció torzulásának kifejezői, leleplezői lehetnek. Napjaink lírájában már egyfajta klasszicizáló tendenciára figyelhetünk újból, mely a hagyományos versformák, a ritmus és a dallam sokszínű felelevenítéseivel, de modern létszemléletet megidéző kép- és szövegalkotásával egyedi művilág létrehozására törekszik.

A modern irodalom játékosan és ironikusan, humorosan és abszurdul, lefokozottan és őszintén, köznapian és alantasan, olykor tűrőképeségünket próbára téve, előítéleteink falait ostromolva is rólunk beszél, magunkkal szembesít.

Irodalom

- Kulcsár Szabó Ernő: *A magyar irodalom története*. 1945–1991. Argumentum Kiadó, Budapest, 1993. 169.
- Gintli Tibor–Schein Gábor: *Az irodalom rövid története. II. A realizmustól máig*. Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007. 650–712.
- Schein Gábor: *A vers és az agy*. In: *Hogy írunk mi? Írói önvallomások és műhelytitkok*. Szerkesztette: Oroszlán Éva és Nagy Emőke. DFT–Hungária Könyv- és Társasjáték Kiadó, Budapest, 2007, 142–143.
- Lator László: *Mint egy szép ívű dallam*. In: *Kakasfej vagy filozófia? Mire való a vers?* Európa Könyvkiadó, Budapest, 2000, 140.
- Szilágyi Ákos könyvajánlása: In: Ladik Katalin: *Élhetek az arcodon? regényes élettörténet*. Nyitott Könyvműhely, Bp., 2007
- nagy pál: *az irodalom új műfajai*. ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti Intézete – Magyar Műhely. Budapest, 1995. (*Megjegyzés: a szerző és a cím kisbetűvel szerepel.*)

A NAPFÉNY FELÉ című kötetének bemutatása, bemutatkozása

1932-ben születtem Nyíregyházán, szeretetteljes családi környezetben nőttem fel. A művészetek iránti érdeklődésemet apai ágról örököltem. Egész életemet végigkísért az irodalom, a festészet és a szobrászat iránti szeretet.

Nyugdíjasként kezdtem el komolyabban verseket írni, ugyanakkor zsírkréta-rajzaimból és szőlőgyökér-szobraimból álló műveimet számos kiállításon mutattam be. Az egész életemet végigkísérő könyvek iránti szeretetem, az irodalom szeretete vezetett arra az útra, mely felülkerekedett a lelkemben.

Verseimből mindenki számára kitűnik a nagyfokú természet-szeretettel teli vonzódásom a születési helyemhez, valamint az ember legősbibb érzéséről: a szerelemről szólnak költeményeim. Szembeötlő az elhunyt feleségem hiánya, a mérhetetlen hiányérzet, vágyódás. A lappangó sorok között a hangulati elemek, melyek verseimben magukkal ragadják az olvasót: „Ó vad fergeteg, ki hordod / Út porát, erdők leheletét, / Kertek virágának illatát.”

Verseimben a dühöngő vad szelek is jámbor szerelmesekké válnak, az erdők, az utak pedig társaimmá. Bizony rádöbbenek arra, hogy szerelem, szeretet nélkül, az emberek, a természet ölése nélkül nincs értelme mindennapjaimnak.

A Nyírségi táj, az akác illata, a természet és a fák szeretete és tisztelete több versemben visszaköszön. A természet sajátos látványa és a benne élő ritmus, dallam vagy csend az elmúlás közelségét sejteti, de érzem, hogy ettől korántsem kell félnem, megijednem.

Úttalan utakon csupán félős porszemként is a „kedves puha keze”, „szeme varázsa” kísér, akár az eltűnt idők, akár a jövő ál-

maít kutatom, akár a fák lombját, leveleit fürkészem, vagy az ágak közt megbúvó madarak szívfacsaró vallomását zárom szívembe. Hiszem, csak nekem tárja fel ezeket a titkokat, csak nekem mondja el vallomását a szerelemről, a természetről. Még az őszben is a tavaszt látom, s ez a hangulat hatja át a mindennapokat, verseim minden sorát.

Verseim meghatározó gondolatai a legifjabbtól a nyugdíjasokig, minden korosztály számára nyújtanak élményt. A földet körülvevő csodálatos természet, mely olykor tomboló, pusztító erejét is megmutatja, továbbá a mindennapi élet apró eseményei: öröm, kudarc, fiatalság, szerelem, elmúlás témák formájában tolmácsolom az olvasóim felé.

Mindezzel szemben költészetemben, illetve verseimben egy új és igaz, tiszta emberségről álmodom, és igaz istenhitről. Büszkén vallom a magam magyarságát, verseimben a szerelmi, vallásos és más, engem megérintett témák szólalnak meg. Csakúgy, mint a természet iránti nagy szeretetem. Helyet kapnak még benne az ifjúsághoz szóló verseim: *Alkoss; Úgy akartam; Úgy vártam jöttöd; Ha öllelek* stb.

Költészetemben előfordul a keserűség és a reménytelenség, de szenvedélyesen hiszek abban, hogy a szép magyar beszéd nem halványodik el, hanem tovább fog élni az emberiség szívében és nyelvén. Töprengő, filozofikus alkat vagyok, keresem az élet, a lét értelmét, a világban elfoglalt helyemet. Az álmok világát, a képzelgést, a révedezést kedvelem, melyek kitérítik a valóságos világ kereteit, s ezáltal a vágyott dolog is elérhetővé válik számomra.

Verseim zöme optimista kicsengésű, reményt keltő, így tekintek magam is a jövőbe. Úgy hiszem, hogy humánummal, szeretettel átítatott költeményeim segítenek abban, hogy megmaradjak embernek ebben a rohanó világban.

Vers akkor születik, ha olyan lelkiállapotba kerülök, amikor szükségét érzem annak, hogy gondolataimat, érzéseimet másokkal is megosszam. A gyönyörű tavaszi táj, a madárdaltói hangos hajnal, egy csodás naplemente vagy egy szerelem kezdete, esetleg elmúlása sokakat megérint.

Minden ember egyéni módon képes elmondani, közölni érzéseit, gondolatait. A festő lefesti, amit lát, úgy ahogy ő látja, a költő versbe foglalja olyan szavakkal, kifejezésekkel, melyek az ő egyé-

niségéből fakadnak. Mindehhez kellő alázat is szükségeltetik, hiszen alázat nélkül nincs irodalom, nincs művészet.

Eddigi munkásságom során tíz verseskötetem jelent meg.

1999-től tagja vagyok az Alkotó Képzőművészek és Írók Országos Szövetségének (AKIOSZ). 2005-ben az Ózdi Irodalmi Csoport által meghirdetett III. Aranytoll Irodalmi Pályázaton színvonalas munkám elismeréseként Nívódíjban részesültem. 2008-ban Aranytoll-díj kitüntetésben részesített az AKIOSZ.

Csend az erdőben

Az erdőben, csend, hallgatás
benne a mély – valami más,
változó, aztán ott felgyűlt
a változó fényvel együtt.

Oly bűvöletes–hihetetlen,
hogy az úton a lombszőnyegen
a változó fényekkel együtt,
a csend varázslata megreszket.

Az erdőben, csend, hallgatás
benne fénypontok lángja reszket,
hol karcsú szentek árnya szökellt
ma ott csend, és sötétség–nem más.

E percben egy tünde varázslat
elém terít gyönyörű tájat –
olyan ez, mint–tisza valóság
s benne erdőillat leng–álmagat.

Én, mint agg, változatlan lélek
az erdő csendjébe belépek,
titkon lépteim messze visznek
a fák sűrűjébe az éjnek.

Megéled s a fény csendben járva
mosolyog az erdő fáira –:
a dús lombok vigan hajlongva
enyhet adnak ők egyre-másra...

Magányosan

Ha szíved már csordultig tele,
és nem csönget rád soha senkise,
ha sötét felhő borul életedre,
akiket szeretsz, nem jutsz eszükbe:
és ha magányod ijesztően rád szakad,
kérdéseidre a csend választ nem ad,
ég felé nézz! S szólj könnyörögve:
Istenem !
ha életedbe lassan belefáradsz,

és hited gyengül, sőt ellene támadsz,
ahhoz, hogy imádkozz, nincs kedved
se erőd,
ha hittél abban, hogy téged megbecsülnek,
később rádöbbsz, hogy kihasználtak,
ég felé nézz! és akkor se csüggedj!
Isten veled marad, ragyog a fény,
lelkedhez csönget, mert Ő az örök
és te is Isten gyermeke vagy,
ISTENEM, ugye leülsz majd mellém?
ugye befogadsz országodba...?
ha szíved már csordultig tele,
te mindig csak is bízzál Istenben!

Úgy haladsz át e világon

E világon úgy haladsz át,
mint egy szép tündérmese,
és kacagsz könnyeiden át,
bár szerény vagy, mégis üde.

Nézlek s felizzik reményem,
én jelentését meg nem értem,
mert tündöklésed érthetetlen,
e világon úgy haladsz át,
hogy kacagsz könnyeiden át.

Szemed szépe mindenségem
visszfénye felragyog bennem,
Itt e földön e szép napon
bújj keblemre, ülj meg velem,
mert testünk múlandó, vesző,
s nincs haladék, nincs több idő!

Illúzióm

Én ma még ballagok utamon,
csak a csend és homály jön utánam,
s a homályban bódulatár száll felém,
miért? nem?, de ma már tudom,
hogy ez a végtelenbe vesző illúzióm.

Hogy most amelyik világban vagyok, nem tudom,
talán valahol, túl az illúzióknak ritmusán?
nem fogtam fel, ez a halál, de már tudom,
ezért furcsa: oly sötét hangtalan bennem,
s szorongva érzem, hogy szállok át a légen.

Már a hűvös földbe van vetve ágyam,
és ez IDŐ a mélybe, ha lenyel engem
ahol majd a végtelen éjszakát átalszom,
velem a múlt! Ahol már nincs semmi sem,
s gördül sok-sok évezred majd utánam!

És, ha eljön az időm, szememet lehunyom:
ágyban talál, vagy székben? nem tudom,
elszáll a lelkem messzire, jól tudom,
éji lepel takarj be, borulj reám,
s örködj bűnös illúzióimban felettem!

Nem viszek magammal semmit!

Egy nap, egy bíborban fürdő
magánnyal érkező alkonyon
leteszem mind mi bensőmben ég,
ami van szívem s tollam rejtekén.

Nem viszek magammal semmit!
Amit tanultam hosszú éveken át,
s szívtam magamba a kegyetlen tudást,
az embernek járó tiszta ragyogást.

Egy nap, egy magánnyal érkező
mély-sötétbe hulló, fakult alkonyon
még innen vagy már túl e földi lármán,
s ha már fennen szállok a könnyű
áttetsző lélekszárnyakon, hát én
hadd szálljak, amerre szállnom kell!
Hagyom, hogy az elmúlás játsszon
egy végső, fáradt dalt agyamon...

Dr. Papp Irén: A PI-FÉLE FÉLPERCESEK, 111 GONDOLAT

és

Korpai Ferencné Szegedi Irma: SZERETETTŐL A BOLDOGSÁIG

című kötetekről

dr. Csermely Tibor beszélget a szerzőkkel

Két könyvet mutatok fel, a mellettem ülő két szerző művét. Két szerző, két egyéniség, két emberi habitus, kétféle műfaj, de azonos szándék érhető tetten törekvéseikben: megmutatni valamit érzéseikből, gondolataikból, bölcsességgé formált tapasztalataikból.

Dr. Papp Irénnél tömör, frappáns, kiérlelt gondolati és hangulati életbölcseiségek gyűjteménye a kötet.

Korpainé Szegedi Irmánál egy élettapasztalatból fakadó, a szeretetet féltő és a boldogságot kereső útmutatást csokorba gyűjtő összegzés könyvének anyaga.

**Korpai Ferencné Szegedi Irma, dr. Csermely Tibor, dr. Papp Irén,
és aki a részleteket felolvassa, dr. Csermely Tiborné**

– *Kedves Irén Doktornő! Egy ökumenikus magazinban találtam rá kötetének ismertetésére, amikor egy kedves riporter hölgy tett fel kérdéseket Önnek. Mielőtt én is erre „vetemednék”, kérem, mutakozzék be, s amolyan bevezetőnként mondja el a társaság tagjainak, ki is valójában Papp Irén!*

– Tisztelettel köszöntöm a kedves jelenlévőket, és szeretném megköszönni a bemutatkozás lehetőségét elsősorban dr. Csermely Tibor tanár úrnak és kedves feleségének Zsuzsának, valamint dr. Bánszki István igazgató úrnak, a Bessenyei Társaság elnökének, minden résztvevőnek és a családomnak.

Magamról röviden: Korán lettem félárva. Édesapám csodálatos ember volt, próbálta pótolni az anyát is. Soha nem akart kordában tartani, szilárd vallási meggyőződése, elvei, hite lett az én kordám.

Debrecenben, a Svetits Katolikus Gimnáziumban érettségiztem, orvosdoktori diplomát is Debrecenben szereztem.

Gyerekek, fiatalok közt élek és dolgozom. Naponta átélem a rácsodálkozás és a befejezetlenség élményét. A gyerekek számomra kis csodák, annyira különböznek egymástól, vannak köztük kis kapitányok, vezéregyéniségek, sírós, érzékeny felnőni nem tudó, vagy nem akaró kicsinyek. Azonosak abban a keresésben, amit szeretet éhségnek nevezünk.

Orvos férjem, három felnőtt gyermekünk, végzett orvos lányunk, állatorvostan- és fogorvostan-hallgató fiunk izgalmassá, széppé, hálaadóvá, igazi családdá teszik az életem. Huszonnégy órás szeretetszolgálat ez a javából. Másoddiplomát az ELTE orvosjogi karon szereztem, de meggyőződéssel állíthatom önöknek, hogy magasan a jogszabályok fölött áll az emberi kapcsolatokban az empátia és a szeretet.

– *Mielőtt konkrétan a kötetre térnénk, hallgassunk bele a félpercesekbe!*

Érintés

Megérintette a fiú a lány kezét, mindkettőjünkben rezgett a mikro- és makrovilág. Majd gyermekrajz-kiállításra mentek, a két kezen át-átáramlott a világ. Akkor 1980-at írtak Európában. Az állóképek megelevenedtek, és együtt repült a pár, ma is repülnek, kicsit lassabban talán.

A lebbencsleves titka

Egy városban, szigorló házban, egy lakásban él két házaspár, szimbiózis ez a javából. Közös a WC, a konyha, a levegő, a gyereksírás. Kívánós lett Í. A lakótárs hamar diagnosztizálja a graviditást, nem mint medikus, hanem szag alapján. A heti 4-5 párologó lebbencsleves könnyen okot ad rá. Kurtán közli Í-vel: jön a második. Aztán jött a harmadik. Az élet élni kívánt, hagyták, hogy úgy legyen.

A boldogító csomag

Csönget a postás, P. sietve ajtót nyit. A nagy csomag a gyerekeitől érkezett, tele szennyes ruhával. Hálásan ad borraivalót.

Faxni

Párna nélkül aludni, cukor nélkül inni a teát, drogok nélkül élvezni az életet, toprongyig hordani a ruhát, sokszor elmondani, hogy szeretlek, és leginkább megbocsátani a másíknak, magadnak.

Születésnapra

Minden befejezés egy kezdet. Fiatal a lány, szép az arca, a lelke, a keze, a tekintete keresi magamagát, fürkészi a jövőt a fiatal lány. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy picike, kedves, okos, aranyos babalány. Feljött a nap, tűnt az éjszaka, cseperedett a lány. Leküzdte a hét próbát, hordozott lelki terheket, az emberi logikán túl mást is keresett. Szívében kis csengő lakott, hogy jelezze a hétköznapokban az ünnepnapot, szíve nyugodtan simuljon a jövőbe, hisz a kis csengő mindig jelzi az ünnepnapot.

Összhang

Ránézek, Ő rámnéz, egy hosszú gondolatsor indul el bennem, és Ő már ezekre válaszol. Érthetően, megnyugtatóan.

Philémón és Baukisz

(Vágy)

Hársfává és tölgygé lenni, szerelemben megöregedni, egymás kezét el nem engedni.

Anyóka a hetedikén

A rácsos ablak mögül fekete kendős öreg anyóka bámul ki a felhőkarcolóból. Távolba merengő tekintete keresi az igazi otthont! Talán már várják is.

– *Nekem is időbe telt, míg megfejtettem a PI jelentését. Mondja el, hogyan lett monogram a 3,14-ből!*

– Mint említettem, katolikus gimnáziumban érettségiztem. Kiváló tanáraink voltak, akik nem csak oktattak, de neveltek is. Nagyon kedveltem akkoriban a matematikát, matematikusnak készültem. Egy piarista pap volt a matematikatanárunk. Az órái „nota bene” megjegyzésekkel, erkölcsi útmutatással értek véget. Saját választásom lett a PI, mert benne van az állandó, fix, elérhető, használható. Sokszor szólítanak így a családom tagjai is. Anélkül, hogy kisajátítanám a matematika bűvös világából így vált monogramommá.

– *Sűrített korrajzok, filozófiai mélységű megállapítások, élettapasztalaton leülepedett felismerések ezek az írások. Hallgassuk csak ismét őket!*

Holdjáró cipőben

Szolárium után citrom színű hajjal, marék telefonnal, holdjáró cipőben rohan a sok megtört szemű lány, és nem születik meg bennük e Föld nevű bolygón a bodogság, talán a Holdon földjáró cipőben.

Jog

A lány hervadozik, az anya tündököl. Kinek van ehhez joga?

A csalók

A gyermek kettőt lapoz, hogy társának megkönnyítse a kérdésre a választ. A tanár figyel és rosszállóan bölint, és nem adja meg a jobb jegyet. A nagy csalók megkapják az élet jobb jegyét. Hol van a tanárunk?

Cipő paradoxon

A gazdagoknak szép új, kényelmes cipőjük van, de ők ritkán gyakorolnak.

Gyerekszáj

Válni készültek a szülők, amikor még egy utolsó lehetőségként megkeresték a családterapeutát, aki megkérdezte a kisebbik gyereket: Milyen családot szeretnél? Rövid töprengés után a gyerek: „Kólát kérek”. A szülők meghökkentek, fölálltak, kicsit szégyellték magukat, azóta nem akarnak elválni.

Korunk anyái

Genetikai anya. Szülőanya. Nevelőanya. No és az édesanya!

Az író

Fölkelt és leszokott a kérdezgetésről.

Lefeküdt, és álmában titokban meghallotta a válaszokat, és látta a cipőt pucoló vézna gyerekeket, a sorvadt csecsemőket, a terhelő lelkiismeretet. Nagy csönd volt, amikor teljesen felébredt, és úgy írt, mintha diktálták volna.

Délutáni idill

Gondterhelten jött haza, és a türelmetlen ebet viszi az erdő felé, de tovább zakatol benne a világ zaja. Egy nagyot szereretne kiáltani, ő nem, ordítani talán, de ez a belső kiáltás rádöbbeneti, hogy a pillanat számít, az Isten tenyerében érzi magát. Egyszerre futó lépteiket hall a nő és a kutya. Egy fiatal férfi közelít fényképezőgéppel a kezében – megengedi hogy egy fotót készítsek a napilaphoz, mert olyan idillikus ebben a tájban a kutya és a nyugodt nő.

Ivica és a tenger

Úszni tanult, a szülei távol voltak, legalább ezeröttszáz kilométerre. A helyi gyerekek a kéz- és lábtempót tanították, no meg az érintkezést, az idegen ország nyelvét: mi az, hogy hülye, szemte-

len, fagyú és más szavak. A kilencéves kislány boldogan szedte föl a tudást. Egyre mélyebbre úszott, alig vette észre, hogy a bóját már rég elhagyta, a víz egyre sötétebb és hidegebb lett, erős szorítást érzett az egyik lábán, másodpercek alatt verdesni kezdett a madárszív. Lelki szemei előtt megjelent az öreg Vasné, ahogyan halottan, mozdulatlanul fekszik az ágyon, és csak jajgatnak körülötte a szomszédok, de neki senkije sincs itt, közben vergődve csapkodott sovány kezeivel. Ekkor Ivica, a tenger fia, aki később matróz lett, kis törjével beúszott a vízbe és egyetlen dőfés után megszűnt a szorítás. Könnyedén vitte ki a kislányt – Most már tudsz úszni, és megfogtad a finom vacsorát. Azon az estén polip saláta volt a menü, a kislány nem tudott elaludni.

Mi dolgunk a földön?

Egyik nap haldoklót látsz, a másik nap születést. Mi dolgunk a földön? E két pont között megtalálni a nekünk szánt vonalat

– Ha izlelgetjük írásait, kezdjük érteni szándékát és mondanóját. Hogyan ajánlja ezt Ön a Bessenyei Társaság tagjainak a figyelmébe?

– Szeretettel ajánlom a PI-féle félperceseket a jelenlévőknek. Beleszülettünk egy korba, kínzó kísértéseknek kitéve. Nem ki-mélhetjük magunkat a tapasztalattól. Örök kérdések merülnek föl bennünk. Meg tudunk-e bírkózni a ránk szabott feladatokkal? Merünk-e emberek maradni? Le tudjuk-e vetni az álarcainkat? A leghetlenebb helyzetekben is tudunk-e perspektívát adni? Van-e morális felelősségünk?

Ilyen és ehhez hasonló kérdések és gondolatok foglalkoztatnak. Tizenöt éve írogatok, fecnikkel van tele az íróasztalom. A munkahelyre mindig gyalog járok, és közben van időm gondolkodni, meditálni, az atmoszféra érzékelése mellett az égboltra is feltekinteni. A gondolataim egy része eljutott a barátainkhoz, ismerőseinkhez hazánkba és külföldre is, Ausztriába, Svédországba, Amerikába, Izraelbe. Tőlük bátorítást kaptam, mint a járnai tanuló gyermek, aki-re az édesanyja bátorítólag rámosolyog. Ezúton is szeretném megköszönni nekik, hogy bíztattak a könyv megjelentetésére. Köszönöm a családomnak is a bátorítást az aktív segítséget, férjemnek a bo-rítótervet, a gyerekeinknek a kiskori rajzokat. Így került sor 2007-

ben, közeledve az ötvenedik születésnapomhoz a gondolatok könyv formában történő megjelenésére. Korábban az új Nemzeti Színház megnyitására írtam egy sorsdrámát, pozitív visszajelzést kaptam. Jelenleg egy hosszabb lélegzetű regényen dolgozom.

Az írás örömmel, szabadsággal tölt el.

Egy forgóajtón szeretném gondolatszobámba invitálni a kedves olvasókat, akik persze távozhatnak is, de maradhatnak egy forró tea mellett, és továbbgondolhatják ezeket a tömör, leegyszerűsített gondolatokat.

Ajánlom a könyvemet a nyitott, drámai helyzetekre fogékony, szellemileg szabad gondolkodású embereknek és mindazoknak, akiknek a győztes az, aki a legjobban küzd.

* * *

– *Kedves Irma! Mielőtt e nem mindennapi kötetről beszélgetnénk, kérem, mutatkozzék be!*

– Becsületes, szorgalmas parasztszülők gyermekeként születtem Rohodon. Születésem egy tragikus korszak első évére esik. A fasizmus hatalomra jutásának idejére. Korai gyermekkorom erre az időre és a II. világháború korára tehető. Nagyon aktív, mozgékony gyermek voltam. Jellemző, hogy már hároméves koromban játszottam szájharmónikán és citerán, melynek megismeréséhez, műveléséhez a nagyszüleim házánál, édesanyám fiatalabb testvére által jutottam.

Elemi iskolás koromban, a tanítóm, úgymond, „segédkantóra” lettem, ugyanis az én feladatomban volt, iskolatársaimmal gyakoroltatni a református énekeket, mielőtt a tanítás megkezdődött. Életemet végig kísérte a zene szeretete a mai napig.

Nyolcéves koromban szilárd elhatározásom lett, hogy tanító leszek, de a zenét művelni akarom. Célomat elértem, mert 36 évig tanítottam a jövő nemzedékét a magyar népdal, a népzene szeretetére.

Könyvvel, az olvasás szeretetével a szülői háznál ismerkedtem meg. Nem voltunk bőviben a könyveknek, hiszen a falusi emberek nehezebben jutottak hozzá, de édesanyámék azért igyekeztek megvenni, ha alkalom adtán hozzájutottak a „filléres” regényekhez, az *Úri asszonyok lapjához*.

Kíváncsiságomat megragadták az otthon talált könyvek, és beleolvastam. Igazából gyerekkoromban nem kötött le az olvasás, de diákkoromban annál intenzívebben. Végül is a sok olvasás hozzájárult személyiségem formálásához. Azonban a zene iránt való érdeklődésem erősebb volt.

Környezetemben a felnőttek felfedezték egyéniségemben az emberek, gyermekek iránt való jószívúságomat, együttérzésemet, szeretetemet. Ez a tulajdonságom felnőttkoromban csak erősödött bennem, s mind a mai napig ez határozza meg életemet. Valami belső kényszer egyre csak arra inspirált: „Csináld!” De mit? Erre kerestem a választ nagyon hosszú ideje. Remélem, a sors kegyes lesz hozzám, és megkapom a választ a fontosabb kérdésekre.

Hódmezővásárhelyen érettségiztem. Az itteni középiskolában eltöltött diákeveimre a legnagyobb szeretettel emlékszem vissza. A Szegedi Tanárképző Főiskolán szereztem történelem–ének szakon tanári diplomát. Büszke vagyok szegedi diákeveimre, mert itt ismertem meg olyan kiváló személyiségeket, mint Kodály Zoltán, Ferencsik János és Bárdos Lajos.

Tanulmányaim befejeztével hazajöttem Szabolcsba tanítani, saját kérésemre. Három álláshelyem volt. Az utolsó 31 évben, férjhez menésemet követően Nyírmadán, mivel férjem nyírmadai születésű volt. Házasságunkból két gyermek született: Ildikó, aki az USA-ban él és Ferenc, aki családjával Nyíregyházán lakik. Sajnos, házasságunkat beárnyékolta férjem korai halála, s azóta, 30 éve egyedül élek.

Közben nem szüntem meg magamat keresni, hogy milyen „szereződéssel” indított el a Teremtő születésemkor. Belekezdtem több mindenbe, de hamar rájöttem, nem ezt kell nekem csinálni.

Aztán a könyvesbolt kirakatában figyeltem Shirley McLain *Találd meg magad* című könyvére, amely megadta az inspirációt, megkaptam az üzenetet: írnom kell! Írni fogok!. Kiírom magamból ami oly régen szorongat. Meg kell fejtenem a titkot. De miről írjak? Hazáig csak ezen töprengtem.

Azt határozottan éreztem valami olyan dologról kell írnom, amivel környezetem, embertársaim javát szolgálom. Vizsgálni kezdtem a jelent, mi az oka a világban történő szörnyűségeknek? Rájöttem, ha szeretetet sugároznánk környezetünkre, nem történnének meg ezek a tragédiák.

Hiszen a szeretet a legnagyobb hatalom, amely irányítja az univerzumot. Nincs más, csak a szeretet. Aztán kaptam az intuíciót, boldog is csak ott lehetsz, ahol szeretet van. Így lett a könyvem címe: *Szeretettől a boldogságig*. Kívánom, legyen ez a kis könyv a mindennapok zsebkönyve. Nehéz pillanatokban nyerjetelek belőle vigasztalást, erőt.

– *Miután nyílt sisakkal itt áll előttünk, beszéljessünk a könyvről! Maga egy szeretetközpontú, érzékeny lélek. Alkatánál fogva is hajlamos a boldogságkeresésre. Árulja el nekünk, hogy volt-e valami közvetlen élménye, ami döntő hatással volt Önre, hogy megírja ezt a könyvet?*

– Az egész életem erről szól! Amint azt a könyvemben is megírtam, illetve kifejezésre jutattam, hogy miért éppen erről a témáról írok. Mi kényszeríthette ki belőlem, hogy éppen ezt a legcsodálatosabb, az egész univerzumot átható és irányító témát vessem papírra?

Mindig érzékeny voltam a szeretetre, a szeretetlenségre. Meglehet, hogy van aki, arra gondol, biztosan nem kaptam elég szeretetet gyermekkoromban és egyáltalán egész életem folyamán. Ez nem fedi a valóságot, mert szeretetben nőttem fel, és egész életemet szeretetben éltem, nem kevésbé a házasságomat.

Élénk érdeklődéssel figyelem a világban történő természeti katasztrófákat, háborúkat, az értelmetlen gyilkosságok sorozatát és az emberiség önpusztításainak megrendítő történeteit. Ezek inspiráltak, kerestem a magam módján a magyarázatot. Miért?

Hatalmas erők feszítik a világot. Korszakváltás van. Tele van kérdésekkel az egész világ. Ezeket, a kérdéseket kell észrevenni. Meg vagyunk pakolva a karma terhével. Szeretetlenség, indulat, irigység, erőszak, uralja az emberiséget. Soha sem volt az ember olyan gyökértelen, mint most, és biztonságban csak akkor érzed magad, ha szeretnek.

– *Érzem, hogy van még mondanivalója arról, hogy miért áll a szeretet írásműve középpontjában. A számtalan élmény hozzájárult ehhez?*

– Természetesen, hozzájárult érdeklődésemnek megfelelő művek elolvasása, és segített, pl. az ezotéria, hogy éppen a szeretetről írok. Hiszen a szeretet örök, halhatatlan, ez a lélek esszenciája.

Miért vagyunk képtelenek egymást szeretni? Hiányzik belőlünk az a kevés, amiért az életet érdemes élni. Nem tudunk beszélni egymással, sem a jó Istennel, hogy tegyen valamit, hogy tudjunk benne, vagyis a szeretetben hinni.

Tudni kell, hogy a legmagasabb rezgésszámú a szeretet.

Van más szó, ami a szeretetet kifejezi? Hiszen könyvem erről szól, pl. Pál apostol a *Szeretet dicséretében*, szinte minden mondatában helyet kap a szeretet szó. Miért? Mert erről szól a dicséret. Én sem írhattam az olimpiáról, a Nemzetközi Kórustalálkozóról, mert nem tartozik a könyvem témájához.

Mi inspirálja a szeretetet? Megfogom a kezed, mert örülök Neked. Becsüllek, kedvellek. Megsimogatom az arcodat, mert jó a közeledben. Megölellek, mert szeretlek.

Az érintések jók? Nagyon! Erőt adnak? Rengeteget! Akkor miért oly ritkák? Miért kevés a simogatás? Miért emelkedik könnyen ütésre a kéz? Túlcivilizálódtunk? Fegyelmezettek lettünk? Vagy elvesztettünk egy gyönyörű képességet útközben? Tanulság: Az érintés többet mond, mint ezernyi szó. A simogató kéz nem hazudik, a száj könnyen.

Az Egri Minorita templomban olvastam egy gyönyörű megállapítást: „Kezet csak megfogni szabad, / Elengedni vétek, eldobni bűn. / Mert az egymásba simuló kezek tartják össze az Eget és a Földet!”

Igen pozitív az érintés hatása, de gyakran hiányzik az érintés, Hol és mikor építették belénk azt a gátat, amely megakadályozza, hogy megérintsük azokat, akiket szeretünk?

Mennyivel bölcsebbek a gyerekek! Ha jó melletted, akkor hozzád bújok, ha rossz veled, akkor még a lehetőségét is kerülöm, hogy hozzám érj. A kicsik önfeledten szorítják magukhoz, akiket szeretnek. Közben ezer és millió felnőtt képtelen arra, hogy mozdulataival kifejezze érzelmeit.

Pedig az érintés a szeretetről szól, és varázslatos lehet a hatása. Az érintéstől való ódzkodás nem más, mint védekezés.

Szükséges szólnom arról, milyen súlyos betegséghez vezet, ha az embert eltaszítják, nem szeretik. Pessimista alapállásból tekintik a szeretetet. Ennek övetkezménye: lesz belőle öntörvényű, konzervatív felfogású, befelé forduló, vagy ne adj Isten, egoista; és tragikus esetben menekülés az öngyilkosságba, mert túl nehéznek találja az egyén az életet a szeretet nélkül.

Hiszen a szeretet, a szerelem a lélek védekezési kísérlete, menekülés a magány, árvaság és betegség összekuszáló szálai közül. Példa erre József Attila, aki nagyon magányos volt, szeretetre, szerelemre vágyott. Neki a szerelmet gyermekkorától a család jelentette. Szerelmi kapcsolatai sorra kudarcot vallottak. Szeretettel nélkül félelem lesz úrrá rajtad. József Attila is ezért vált betegessé, s végül az életet dobta el magától.

Fontos az embernek néhány alapvető magatartást gyakorolni: együttérzés, részvét, alázat, szeretet, segítségnyújtás. Nincs más csak szeretet! Nincs más, ami szeretettel nem gyógyítható.

A sikeres lelki élet titka a szeretet gyakorlása!

– Megragadó és mélyen elkötelezett szavai most is nagy élményt jelentettek. Könyvében van valami szublimált izgalom. Lépten-nyomon tanácsokat ad, eligazít, tételeket fogalmaz meg. Magára ölti a „rám hallgassatok, rám figyeljetelek” ember habitusát. Mi ennek az egyébként szimpatikus magabiztosságnak a forrása.

– Pedagógus pályámon zsigereimbe ivódott a tanácsadás. De úgy érzem, valahol a kérdés mögött az húzódik meg, hogy én öntelt, egoista vagyok.

– Szó sincs róla!

– Távol álljon tőlem! Soha nem bírtam elviselni egy ilyen személy közelségét. Önmaga lelkiismeretét vizsgáló személyiség vagyok, amit sok bukás és kudarc kísért. A magabiztosságom forrása a pedagógushivatásomból ered, ahol tanácsokat adtam, tételeket fogalmaztam meg. Elvártam tanítványaimtól: „Rám figyeljetelek, arra, amit mondok, tanácsolok Nektek”.

Noha itt nem a tanítványaimmal van dolgom a könyvemet illetően, csak felhívom a figyelmet nagyon fontos dolgokra. Úgy érzem, ami könyvemben olvasható, megszívelhető, magáévá teheti az olvasó. Hiszen az életből vett tapasztalatokra hívom fel a figyelmet, arra, hogy milyen pozitív hatása van, ha szeretnek, és mily kegyetlen következménye a szeretet hiányában szenvedőnél.

A szeretet ereje nyilvánul meg abban, ha együttérzésedet fejezed ki. Azt mondjuk ilyenkor: „milyen jószívű, milyen nagylelkű!”. Ekkor működik a szeretet energiája. Néha ezek a nemes pszichológiai személyiségjegyek megnyilvánulása hiányzik, vagy elsiklunk felette, nem is vesszük észre, ha hasonlót cselekszünk, milyen erő mozgatja meg intelligenciánkat.

Csak azt tanácsolom könyvemben, érzem, hogy mi teszi jobbbá az embert, ezáltal az emberiséget. Hiszen kegyetlen módon szeretet hiányban szenvedünk, érzelmi sivárságban élünk. Miért ne tanácsolnám, azt hogy...

Szeressétek egymást emberek, mást nem tehetünk ebben a rideg, kegyetlen, léleknélküli világban. Mert ez ad reményt, támaszt, erőt. Ebből táplálkozunk, ebből kapunk energiát. A szeretetnek kell a meggyőző erőnek lenni. A lélekre nem a rádió hat. Legfontosabb a szeretet.

Kis könyvemet nem egyszerűen csak könyvnek szántam, amit elolvasol, és örökre felteszel a polcra, hanem jó barátoknak is. „Minden ember annyit ér, amennyit embertársainak használni, hazájának szolgálni tud” (Kodály Zoltán)

István király is a szeretet jegyében kormányozta és vezette népét a megmaradás felé.

– *Kedves élménybeszámolót olvasunk könyvében a római útjáról és II. János Pál pápa péteri szolgálatáról. Ossa meg velünk e témájú gondolatait!*

II. János Pál

Az emberiség szolgálatában

Nagyon szívén viselte az emberiség sorsát. Világutazásai során tett bizonyosságot erről. Például nagyon szépen beszélt a szeretetről, hogy mennyire fontos az egyetemes emberi magatartás meghatározásában.

Fontos, hogy minden napjainkat a szeretet bűvkörében éljük! Mondja ő: „Feladatunk őrizni a hitet és a szeretetet!”

Hirdeti a szeretetben negnyilvánuló összefogást, összetartozást. Mindenki óhajtja a szeretetet, s ha ez van, béke lesz az egész világon!

– *Köszönjük, amit elmondott, mert nemcsak szépek, hanem igazak is voltak szavai!*

EMLÉKEK FÉNYE AZ ÉNEK **című kötetének szerzői estje**

Szeretettel köszöntöm a kedves vendégeket! Dr. Bánszki István, társaságunk elnöke megtisztelt bennünket azzal a kéréssel, hogy mutassuk be *Emlékek fénye az ének* című kötetemet. Örömmel vállaltuk a kedves feladatot. Bizunk abban, hogy őszinte szavaink nyílt szívekre találjanak. Műsorunk megkezdése előtt bemutatom segítőtársaimat:

Kedves feleségemet, úgy gondolom, nem szükséges itt bemutatnom. Ha ő nem lett volna mellettem, ez a kötet nem érhetett volna valósággá.

Tóth-Máthé Miklós, Károli-díjas író, drámaíró, színművész, kötetem lektora vezeti be műsorunkat.

Bálint Pál előadóművész gitárral kíséri feleségem énekét.

Soltész Albert, New York-i aranyérmes festőművész festményeit adta kötetemhez. Ezzel segítette a kötet színvonalának emelését, értékét, hangulatát.

Irodalmi csokrunkban dalok, versek, népdalok váltogatják, erősítik egymást. Műsorunkban a verseket eddig megjelent köteteimből válogattuk. Fogadják olyan szeretettel, amilyennel mi átadjuk!

Tóth-Máthé Miklós: *Emlékek fénye az ének* – adta egyik versnek címét kötetének címéül is Horváth József, és nem véletlenül. Ez a könyv egyetlen nagy emlékezés, melyben minden megtalálható, ami fontos vagy lényeges volt a számára. Elsősorban persze a felnevelő környezet, szülőfaluja, Dombrád, és mint kicsiny Magyarország a nagy egészen belül, a Nyírség. Neki is, mint Krúdynak vagy Váci Mihálynak, ebbe az aranyló homokú tájba mélyednek gyökerei, kitephetetlenül.

„Nyírségből sarjadt életem / gyökere, törzse és ága, / lombján Nap felé szökken / jövőt kibontó virága, / záporozva ömlik a fény, / Szabolcs szellői legyeznek, / füzek sátra borul fölém, / virágzó akácok rejtenek.”

A szerelmes Nyírségről nem csupán ebben a magragadóan szép versében szól, de számos másikban is (*Jegyenék kísérem; Nyírség dombjai között; Szabolcsi képek*). Ide kötődik a kötet egyik legerősebb alkotása is, a *Nyírségi ballada*. Ez akár „pandanja” is lehetne Arany János *Ágnes asszonyának*, hiszen ahogy abban, itt is a gyilkosságot követő büntudat teszi örültté az elkövetőt, ebben az esetben a fiát megölő asszonyt. Mégis egyénítetten nyírségi hangulatot áraszt, és Horváth József bátran vállalhatja az összehasonlítást a nagy előddel. Ennek bizonyítására, csupán a hangulatát felidézendő, álljon itt most a ballada utolsó strófája: „Sóstó partján sok éven át / minden reggel, minden este, / forró nyáron, hűvös ősszel, / ha az erdőt hó belepte / egy asszony jár le a tóhoz, / fától fáig lopakodva, / úgy találták meg egy reggel, / holtában is kezét mosta.”

Ez a könyv egyben versekben megírt élettörténet is, melyben a költő szemléletesen jeleníti meg mindazokat a fontosabb drámai, lírai vagy éppen humoros eseményeket, melyek megestek vele. Hiszen akadt témája bőven. A gyermek ráamulásától a világra, a paraszti létforma küzdelmesen szép stációin át. (*Hitükre épül életem*), a szülőkhöz, majd a megtalált hitveshez láncoló, erős érzelmi kötődésig, egészen a jövő zálogát jelentő unokáig. De a magánéleti vonatkozásokon túl, nem hagyja figyelmen kívül azt a

tágabb környezetet sem, amely mindenkor körülvette. Nem csupán szűkebb pátriájáról, a Nyírségről tett hitet, de megindító egyszerűséggel vallja meg hazaszeretetét (*Hazámban*), vagy éppen hitét is (*Ima*). Ugyanakkor azt is látja, hogy a hazaszeretet nem oldja meg a gondokat, hanem még inkább ösztönöz az elesettekkel való törődésre is (*Szavam melegével oltalmazom; Temetőben*). Ha kell, szatirikus indulatokat is kiválthat a csak maguknak élő, hárcsoló haszonlesők ellen (*Szamarak gyűlése; Óriás-Törpe; Álarc mögött*). Ezek a versek Horváth József humorát is bizonyítják, aki nagyon is jól tudja, hogy humorral is lehet komolyan szólni.

Mert Horváth József mindig komolyan akart szólni, de mindig csak arról, amiről úgy érezte, ki kell mondania. Sosem figyelt az éppen soros divatokra a magyar vagy éppen a világeköltészet nagy egészén belül, csak arra, ami benne és körülötte megteremtődött. Ezért is nem „kimódoltak” a poémái, hanem egyszerűek, inkább a közbeszéddel rokoníthatók. Gondolom, nem véletlenül, hiszen Horváth József éppen azokhoz akar első rendben szólni, akik közül ő maga is való. Ösztönösen ráérezett arra, hogy ebben a nem egyszer posztmodernül hömpölygő, nagy versáradatban, amikor hovatovább az az érték, amit senki sem ért meg, ő visszakanyarodik a nép által megőrzött „tisztá forráshoz”. Azokhoz a régmúlt falusi közösségekhez, ahol az emberek egymásak mondták el történeteiket.

Horváth Józsefnek éppen az a legnagyobb erénye, hogy sosem távolodott el ettől a népi „forrástól”, hanem, ha kellett, bármikor merített belőle. Nem röstellte ezt, mert mindig tisztában volt azal, hogy csak így maradhat költőként is azok közelében, akik elindították. Ettől ő sosem akart többet, és mégis ez a legtöbb, amit elérhet a verseivel, hiszen ő nem különbözni akart tőlük, csak kicsit mássá lenni értük. „Múlásunk megváltani / fénylő hittel sem lehet, / akár koldusbottal jársz, / hegyekké raksz kincseket. / Fogó gyertya életünk, / fölragyog, majd ellobog, / utódokban él hitünk, / sorsukban sorsunk ragyog.”

* * *

A műsorban elhangzott dalok, versek, népdalok:

Nyírségi ballada (részlet – a fenti bevezetőben).

A csitári hegyek alatt (népdal, előadja: Horváth Józsefné)

Hazámban „Kárpátok bölcsője, Hazám, / semmi kincsért el nem

hagynám, / édesanyaként szeretem, / vállalt sorsom itt terelem, / életem egész itt lehet, / ideköt szenvedés, szeretet, / itt élek, ezen a tájon, / sorsom itt adja halálom.”

Akácok rejtenek (részlet, H. J.-né) „Bármerre szólít életem, / a Tiszához visszatérek, / arcom vizébe merítem, / lelkemben éled az ének.”

Pünkösdi rózsák (részlet) „életemet sokszor gondok látogatták, / nem fáj úgy nekem, mint mikor nézem Őt, / ma már tudom, soha nem fizethetem meg / mérhetetlen fáradságát, mit értünk áldozott, / nem is lehet, nem kívánja egy anya sem, / legyünk olyanok, amilyennek anyánk álmodott!”

Erdő, erdő, de magas a teteje (népdal, H. J.-né, Bálint Pál – gitár)

Hív az akácok illata (részlet) „Nyírség, emléked köszönöm, / velük egészebb örömöm, / dalom érettük zeng haza / hív az akácok illata.”

Ima (részlet, H. J.-né) „Ültess a lelkekbe / maradandó békét, / úgy nyerheti vissza / Erdély régi fényét. / Nagy Urunk, fogadd el / szívbeli énekünk, / védő kegyelmedért / vágyva esedezünk.”

Sorsunk bokrán szikra alszik

Sorsomba rejtőzz (részlet, előadja Horváth József és H. J.-né)
 „Fogadj kedvesnek, igaz barátnak, / anyaként szeress, hig-
 gyem, vigyáznak, / sorsodba rejts, gondnak látatlan, / minde-
 nütt veled, soha magamban.”

Megkötöm lovamat (H. J., H. J.-né, B. P.)

Hitükre épül életem

Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek (H. J.-né, B. P.)

Emlékek fénye az ének (részlet) „Régi emlékek terülnek, / szövő-
 széken tarka-szönyeg, / emlékem színes tája, / édesanyám
 szóttosvászna / terül e drága világra, / fényükön át sok emlé-
 ket / már szinte mesének érzek, / emlékek fénye az ének.”

In memoriam Czine Mihály (részlet) „Szatmári tájból sarjadt Hite,
 Lelke, / mindig lobogó szülőföldszerelme, / Nyírmeggyes így
 lett édesanyabölcső, / melyben tíz gyerek szeretetben felnő, /
 Hodász pásztordalos, vadvirágos róna, / hol a juhnyáj mellett
 fűzfasípját fűjta.”

Sorsod dallá énekelted (H. J.-né) (Rekviem Váci Mihály emlékére
 – részlet) „Utaztál fénylő Nyugatra, / repültél messze Keletre,
 / feszültél sáros utakra, / elszálltál kéklő egekbe.”

Szegénynek hű fegyvere voltál (In memoriam Ratkó József – rész-
 let) „Elvittek csillagos halottaid / Nyírség, Nagykálló fogadott
 fia, / tündökölnék szigorú verseid, / örök sorsod megharcolt
 igaza.”

Fölragyognak sorsunkban a szavak (Bessenyei György üzenete
 – részlet, H. J.-né) „Emlékét őrizzük hű szívünk alatt, / Hitét
 öröklí e nyugtalan világ, / föl-fölragyognak Sorsunkban a sza-
 vak, / fénylő örökségünk századokon át.”

Emeld jövőbe, Istenem (részlet) „Szent István földje, Magyarország,
 / Éltette Hit és Küzdelem, / harcok sebeztek arcát, sorsát, /
 vezesd népünket, Istenem!”

Anyanyelv (részlet, H. J.-né) „Édes anyanyelv, Sorsunk virága, /
 történelmünk termő aranyága, / Hitünk, Nyelvünk megmarad
 Reménynek, / Sorsunkban őrzik hű Nemzedékek.”

Sokasodik, mint futórózsató (Üdvözlés Tanítónőmhöz)

Most a rónák nyár tüzében (H. J.-né, B. P.)

* * *

Horváth József Dombrádon született 1935. március 31-én. Az általános iskoláit szülőfalujában végezte. Nyíregyházán, az Állami Tanítóképzőben 1954-ben tanítói oklevelet kapott. Az Egri Tanárképző Főiskolán magyar nyelv-irodalom és történelem szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett 1963-ban. A Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem szakán középiskolai tanári diplomával fejezte be tanulmányait. Nyíregyházán és környékén több iskolában tanított.

Diákkorától ír és publikál. Verseit közölte az *Alföld, Tiszatáj, Népszabadság, Nők Lapja, Pedagógiai Műhely, Kelet-Magyarország, Erdélyi Tükör, Új Ember, Confessio, Kelet Felől*.

Példaképei: Arany János, Petőfi Sándor, Váci Mihály

Több antológiában szerepelt: *Hallgasd álmaid neszét, Nemzedékek, Gondjainkra bízva, Időjelek, Békével jöttem, Mégis tavasz, Ki vált meg minket? Emlékezések Váci Mhályról, Arcok és énekek*.

Megjelent verseskötetei: *Gyökereidet el ne ereszd* (1991), *Idekötöz mindhalálíg* (1997), *Emlékek fénye az ének* (2008)

Irodalmi rendezvényeken – meghívott előadóként, feleségével együtt – rendszeresen adnak műsorokat. Előadásokat tartanak nyugdíjas otthonokban, baráti társaságokban, képzőművészeti kiállítások megnyitóin.

Tagjai a Váci Mihály Irodalmi Körnek, a Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaságnak, a Művészetbarátok Egyesületének.

A BIBLIA ÉS A SZÉPIRODALOM

Hölgyeim és Uraim, szeretett Testvéreim a Jézus Krisztusban!

Nagyon megtisztelő a meghívás, köszönöm a lehetőséget, hogy egy ilyen illusztris társaság körében szólhatok egy olyan témáról, amely szívemhez közel áll. Bizonyos vagyok benne, a jelenlevőket is az hozta ide, hogy – a túl sorozat, a Bessenyei Társaság alkalmain való részvétel mellett – mindenki szereti a Bibliát és szereti a szépirodalmat. Ha a kettőt úgy tudja szeretni, hogy ezek össze is találkoznak, akkor ez hatványozódik.

A Biblia és a szépirodalom kapcsolatáról többféleképpen lehet beszélni, első gondolatkörben én a Bibliáról mint szépirodalmi alkotásról szeretnék szólni. Természetesen tudatában vagyok annak is, nem győzöm hangsúlyozni azt a tényt, hogy a Biblia Isten írott igéje, sokkal több, mint szépirodalom. Hiszen ez Isten szándékát, akaratát írott formában kijelentő valóság, Isten szent lelkének a gyümölcse. A Biblia több mint szépirodalom. De mégis, a Bibliában szépirodalmi jellegű alkotások, alkotáselemek vannak, a Biblia önmagában is irodalom.

Meg szoktuk különböztetni az Ószövetség és az Újszövetség esetében is a bibliai könyveknek a különböző típusait. Bár hit-tanórán ezt tanítjuk, hogy vannak a történeti könyvek, a költői könyvek és vannak a prófétai könyvek az Ószövetségben. Szinte hasonló a felépítés az Újszövetségben is, a történeti könyvek, a tanító jellegű könyvek és a prófétai könyv, a Jelenések könyve. Ez azt jelenti, hogy az ószövetségi és az újszövetségi részben is vannak ilyen történeti vagy tanító jellegű könyvek, amelyek a maguk irodalmi igényességével a szépirodalom kategóriájába sorolhatók, de természetesen, mint mondtam, sokkal többek is annál.

Az ószövetségi csoportból kiemelhetjük a költői könyvek közül a zsoltárokat, amelyek már külső, tördelésben is megnyilvánuló

formájuknál is fogva költői magasságokba és irodalmi formába rendezett gondolatoknak tekinthetők. A zsoltárokat, ha elolvassuk – és én remélem, hogy van időnk és van lehetőségünk arra, hogy ezeket esténként vagy reggelenként, ki mikor talál ilyen csendes órát, végigolvassuk –, akkor megtapasztalhatjuk azoknak a költői szépségét is.

Mitől lesz költői egy szöveg? A metaforától, a képalkotásnak a sokszor hagyományos, sokszor újszerű formájától. Azon túlmenően, a gondolatritmustól, hogyan tud valaki egy-egy költői formát ritmikusan és visszatérő gondolatokkal kifejezésre juttatni. Ez a költői forma, természetesen, mind a szerző, mind az olvasó vagy hallgató részéről egyfajta szakértelmet igényel. Aki leírja a költői formát, az ezeknek a technikai eszközöknek is kell a birtokába legyen. A Szentlélek, mint sugalmazó – látásom szerint – az ihletet is adja. Több a Szentlélek mint ihletadó, de az ihlet a Szentlélektől is eredhet. Ady Endrének van egy „botránys” mondata, félmondata vagy verssora: „Hajtson szentlélek vagy a kocsma gőze...”. Ugye, nem szeretjük ezt a mondatot, de a világi költőkre jellemző, hogyha nem kapja a Szentlélektől az ihletet, akkor talán borgőzös állapotban, vagy valamilyen nagy érzelmi tolulás következtében, mint ami egy szerelmi érzés, vagy éppen a csalódásnak az átélése, jönnek majd a versek, és meg tudja maga fogalmazni ezeket a gondolatokat. Mi azt látjuk, hogy nem a kocsma gőze, hanem a Szentlélek az, aki hajthatja az alkotót, és ennek következtében a szerző az ihletet a Szentlélektől kaphatja.

De az olvasó részéről is szükség van ilyen megértésre, rezonálásra. Századunk egy bécsi teológusa, Körtner beszél az ihletett olvasóról. Hogy nem csak a szerző ihletett a Szentírás esetében, és nem csak a szöveg ihletett, hanem az olvasó is ihletett, akár egyénileg olvassa a Szentírást, akár közösségben, mert rendelkezik – a Szentlélek hatására – a megértésnek a készségével, hogy az, amit az előbb úgy mondtam, hogy a betű megelevenedik, az valósággá váljon. A Zsoltárok könyve, azt hiszem, hogy erre szép példa, de a többi költői könyvet is meg lehet említeni, a Példabeszédek könyvét, az Énekek énekét, Jób könyvét. Ez utóbbi olyan, mint egy nagy bölcséleti alkotás, irodalmi formában, ahol dramatikus jellegű megközelítések is vannak, hiszen megszólal az egyik szereplő, megszólal a másik, dialógusba kerülnek, ugyanakkor gyönyörű, költői formában beszél a 38. fejezet arról, hogy Isten mi mindenre képes, és az

ember távra maradt szájjal csak szemlélheti az Istennek a csodáját. Igazi, nagy költői alkotások esetén, azt hiszem, hogy átélhetjük ezt a csöndet, hogy amit látunk, amit hallunk, az szótlanná tesz minket, és ennek nyomán a katarzis, a megtisztulás, amit átélhetünk.

Még földi síkon is, még immanens keretben is egy-egy irodalmi alkotás okozhat ilyen katarzist, ilyen megtisztulást. Amikor véget ér egy szindarab, lehull a függöny, nem tör ki rögtön a taps. Ugye ismerjük ezt az érzést? Eltelik néhány hosszú másodperc, nem tör ki rögtön a taps, mert mindenki a székéhez szögezten ül, szólni sem tud – és csak akkor, azt követően, elementáris erővel kitör a taps, mert érzik a nézők, hogy a tetszésnyilvánítás eszközével élhetnek. Nos, ha így van ez egy földi mű esetében, akkor Isten ígéje, a Szentírás esetében hatványozottabban így van.

Azonban nemcsak a költői könyveknek nevezett irodalmi csoport, hanem már a történelmi könyvek esetében és a prófétai könyvek esetében is beszélhetünk a Szentírás szépirodalmi vonatkozásairól. Amikor úgy kezdődik a történelmi könyvek elseje, a Mózes első könyve, hogy kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet, és a leírások után mindig azt mondja az ige: és látta Isten, hogy mindez jó, első nap. Aztán folytatódik, hogy mit teremtett, és látta Isten, hogy mindez jó, második nap, látta Isten, hogy mindez jó, harmadik nap, és a végén mintegy fokozva ezt: látta Isten, hogy mindez nagyon jó, hetedik nap – akkor máris egy költői formával találkozunk, az előbb említett gondolatritmusnak a formájával, ami egyrészt a leíró szerző számára talán könnyű eszköz lehetett, hiszen mintegy vezérfonal volt számára ez a lépcsőzetes építkezés; de az olvasó számára is követhetővé, memorizálhatóvá teszi ezt, hiszen a költőiséghez, az irodalmi formához mindig hozzátartozik az, hogy könnyen megjegyzem, és tovább is tudom azt adni. Hisz egy olyan világban írták ezt a szövegeket le, amikor még nem volt fénymásoló, nem tudták könnyen az terjeszteni, nem tudták azt leírni a maguk egyszerű, irónádas eszközével sem, meg kellett jegyezni a szöveget. Óriási memóriakészlete volt az embereknek, sokkal nagyobb, mint ma, hosszabb szövegeket meg tudtak jegyezni, és át tudtak adni. Példaadó lehet ez a mai ember számára, amikor kiveszőben van a memoriterek használata, tanulása, pedig mennyire sokat jelenthet egy-egy versnek is, és még inkább egy-egy bibliai elbeszélésnek is a memorizálása, hogy szükség esetén ezt elő tudjuk hozni, el tudjuk mondani, és ott van a szívünkben. Az angol

nem véletlenül azt mondja, hogy a kívülről való elmondásnál, hogy fejből mondja az ember, hanem by hearth, hogy szívből mondja az ember. Ha kívülről mondunk egy szöveget, ha memoritert elmondjuk, az by hearth, szívből tudjuk mondani.

Említek néhány újszövetségi példát is, az újszövetség költőiségére. Vegyük az evangéliumok közül először a negyediket, a János írása szerinti evangéliumot. Ez egy gyönyörű szép himnusszal kezdődik, ez is azzal a szóval – érdekes módon –, hogy kezdetben; kezdetben volt az ige, és az ige Istennél volt, és aztán folytatódik ez a csodálatos himnusz, amíg eléri a csúcspontját – annál a mondatnál, az első rész 14. versénél –, hogy az ige testté lett, és lakozott közöttünk. Ez egy költői forma, egy himnikus forma, a logoszról, a szóról, a beszédről, amely mögött Jézus Krisztus értendő. Költői eszközökkel beszél a szerző, amely költői eszközöket nekünk meg kell érteni.

De említhetnék egy másik formát, most ne a történeti könyvekből, hanem a tanító jellegű könyvekből, a középső csoportból, a levelekből; Pál apostol első levele a korinthusiakhoz, 13. rész. A jelenlevők közül, azt hiszem, mindenki ismeri, úgy szoktuk egyszerűen mondani: 1 Korinthus 13, A szeretet himnusza. Ha emberek most angyalok nyelvén szöveg is, szeretet pedig nincs bennem, olyanná lettem, mint a zengő érc vagy pengő cimbalom. És tudjuk talán folytatni is. Mi ez, ha nem egy csodálatos költői forma. Pál apostol Isten szent lelkétől eltelve, himnikus magasságokba emelkedik, és a szeretetről, az agapéről képekkel, hasonlatokkal, metaforákkal beszél. Pengő érc és zengő cimbalom. Megnyitja az ember számára szinte akusztikusan is azt a mezőt, amely segíti az embert Isten titkának, a szeretet titkának a megértésére. Mert halljuk a zengő ércnek, a pengő cimbalomnak a tompán koppanó hangját, és akkor össze tudjuk hasonlítani, hogy milyen az ember szeretettel vagy szeretet nélkül. Hogyan tudok emberek nyelvén szólni, vagy angyalok nyelvén, hogyan szöl énhozzám Isten a maga agapé vagy szeretet nyelvén. A Biblia költőisége tehát ebben a képalkotási merészségben és ebben a formában sokszor nagyon feszes, merev, himnikus formában és az asszociációs mezőnek a megnyitására nyilvánul meg. És ez – ismétlem – memorizálhatóvá és könnyen továbbadhatóvá teszi.

És ez természetesen a harmadik csoportra, a prófétai iratokra, vagy az Újszövetség esetén az egyetlen prófétai iratra, a

Jelenések könyvére is vonatkozik. Bár ha az Ószövetségből veszünk a prófétai iratokat, Jeremiásnak, Ézsaiásnak, Ámosznak a gazdag, merész képalkotó készsége. Ámosz azt mondja, ha az oroszlán ordít, ki ne félne? Ha az Úr szól, ki ne prófétálna? Megintcsak egy hasonlat, egy gazdag, merész megközelítés, hogy Isten szava és az oroszlán üvöltése közel kerül egymáshoz, és az ember átéli ezt az érzést a saját tapasztalatából, hogyha ott van egy fenyegető oroszlánnal szemben, akkor félelem lesz úrrá rajta. És az Isten is, ha megszólítja az embert, az ember köteles lesz engedelmessé válni. Nos, egy ilyen valóságos élethelyzetet alapul véve beszél a próféta az Isten titkáról, és a prófétaélményéről, a prófétálás titkáról. És a költői szöveg hozzátesz mindehhez, segít az ember számára megérteni ezt a titkot, amit ebben az esetben a prófétálás jelent.

De lehet a Jelenések könyvét is venni, ígértem, hogy onnan is hozok példát. A legvége, a gyönyörű látomás új Jeruzsálemről. Az a vízió, az a leírás, hogy Isten letöröl a szemekről minden könnyet. Ott nem lesz majd sírás, és nem lesz könnyhullajtás, és az Isten sátora az emberekkel lesz. Megint nagyon szép, vigasztaló leírás, és képekben gazdag szöveg, sőt a Jelenések könyvéhez még hozzátartozik, hogy nem csak víziók vannak, hanem audíciók is vannak a szövegben. Vagyis nemcsak lát valamit a szerző és látat, hanem mintha hallana is valamit, és ezt is átadja akusztikai eszközökkel.

A Biblia és a szépirodalom első kérdésköre tehát az, amit eddig próbáltam mondani, hogy maga a *Biblia is irodalom*, akár az Ószövetség, akár az Újszövetség, de talán sikerült érzékeltetni azt, hogy egyúttal, természetesen több is mint irodalom. A második nagy megközelítési lehetőség – és a következőkben erről szeretnék beszélni –, hogy *a bibliai témák hogyan élnek tovább az irodalomban*. Hogyan válik az irodalom további irodalommá. Ezt úgy szoktuk nevezni, hogy bibliai hatástörténet. Hogy egy bibliai elbeszélést a legkorábbi ókortól kezdve a XXI. századig szeretnek különböző műfajokban, különböző formákban megörökíteni, és természetesen, nemcsak a szépirodalom, hanem a zene vagy a képzőművészet, vagy más területekre is ez jellemző, hiszen az emberiség általános kultúrkincséhez hozzátartozik a Szentírás, és ezért Bachtól kezdve, Mozarton keresztül Pendereckiig – hogy egy XX. századi zeneszerzőt mondjak – a bibliai témák mindig gazdag merítést jelentenek.

De most a Biblia és irodalom, ez utóbbi megközelítéséhez, hogy a Biblia hogyan jött tovább irodalmi művekben, egy esetet, példázatot szeretnék kiválasztani, ez pedig egy számomra nagyon kedves példázat, gyakran, sokat foglalkoztam vele; az úgynevezett tékozló fiú példázata. Mindenki ismeri, Lukács evangéliuma, az említett festői evangéliuma 15. részében. Önmagában is érdemes megfigyelni, hol szerepel ez a példázat. Nem egymagában, hanem a maga kontextusában – ez is egy irodalmi eszköz, és ha úgy látjuk, a textust és a kontextust vizsgálni –, a textus Lukács 15-31-ig, a tékozló fiú példázata, a kontextus viszont, a szélesebb szöveggörnyezet-összefüggés, az két másik példázattal együtt adatik. Nem egy, hanem három példázat szól Isten irgalmáról, Isten könyörületéről. Irodalmi kifejezéssel: trilógiával van dolgunk, ugyanúgy, mint a Toldi trilógia, formailag. Itt van egy példázat az elveszett juhról, van egy példázat az elveszett drachmáról, és van egy példázat – tudatosan így mondom – az elveszett fiúról. Ha a drachma elveszett és a juh elveszett, akkor a fiú is elveszett, de fokozás is – ez is irodalmi eszköz – megnyilvánul ebben, mert a pénz elveszése nem öröm, de egy drachma nem olyan nagy pénz; elveszett, majd talán egyszer megtalálom, és akkor örülök neki; a bárány elveszése nagyobb bosszúság, hiszen az többet ér, de abból száz van, majd valahogy kiegyenlítődik, vagy a másik nyájból egy idecsatangol; de az embernek az elveszése az sokkal súlyosabb mint egy tárgynak vagy állatnak az elveszése. Fokozás van tehát mindebben, éppen ezért itt valamilyen drámai jelenséggel kell, hogy szembesüljünk.

A lényeg az, úgy kezdődött a példázat, hogy egy apának volt két fia. És a történet egyetlen fiúról szólt. És árulkodó a cím is: a tékozló fiú. Egyes számban. Általában csak erre a fiúra gondolunk. A legtöbb festészeti ábrázoláson ez az egy nyavalyás fiú van, akár a disznóvályúnál, korog a gyomra és nyomorog, akár az apa ölelő szeretetét élvez. De csak ezt az egy fiút ábrázolják a legritkábban a másikat, pedig ott van az a másik fiú is. A mondat úgy kezdődik: egy apának volt két fia. Van egy színházi dramaturgiai szabály – hogy egy színházi példát mondjak megint –, hogyha egy színpadon az első felvonás elején a nézők ott látnak egy puskát a kellékek között, akkor a harmadik felvonás végéig azt a puskát valaki el fogja sütni, és valakit le fog puffantani. Itt is, ha úgy kezdődött a példázat, hogy egy apának volt két fia, akkor előbb vagy utóbb színre kell, hogy lépje a másik fiú is. És valóban megtörté-

nik, amikor már látszólag ott a hepiend, és egymásra talált apa és fiú, akkor jön a másik fiú a mezőről, megsértődik, hogy micsoda dolog ez, levágták a hízott borjút, ennek a trógernek, aki parázna nőekkel tékozolta el a vagyont. És az irodalmi olvasat – ami mindig fontos hermeneutikai megközelítés is – a precizitást igényli. Mit mondott ez a fiú, ez a nagyobbik fiú? Parázna nőekkel tékozolta el a vagyont – mutat gúnyosan a testvére, megbotránkozva, hörgöve és indulattal. S akkor visszalapozunk, hogy is volt a példázat szövegében, az elején? Azt olvastuk, hogy ez a fiú azt mondta az apjának, hogy apám, add ki a vagyon rám eső részét. Az apa odaadja, ő elmegy és eltékozolja a vagyont, mert kicsapongó életet élt. Pont. Nincs szó a szövegben arról – hölgyeim és uraim –, hogy ő parázna nőekkel tékozolta volna el, lehet, hogy kártyázott, lehet, hogy kockázott, lehet, hogy elveszítette a pénz, mert figyelmetlen volt, vagy részeg volt, kicsúszott a zsebéből, nem tudjuk, hogy veszítette el. A testvére, a féltékeny, megbékélésre képtelen testvére feltételezi, hogy parázna nőekkel tékozolta el a vagyont, és rögtön még rossz hírét is kelti a testvérenek az apánál, hogy így vádolja, parázna nőekkel tékozolta el.

Ezt példának hoztam csak föl, hogy a biblia szövegét alaposan kell olvasni, ez az irodalmi és a teológia megértés esetében is fontos, hogy pontosan ismerjük meg a szöveget. Ez a döntő, és a végén még van egy fontos csattanó, az apa nem nyugszik bele, hogy ez a fiú nem akar bejönni, és kinn duzzog, és óriási poénnak tetszik, hogy ennek a fiúnak is elébe megy. Fölkel az asztalfőről, ahol vélhetően ült, már folyt a mulatság a hízott borjú körül, és a lakomaszerű együttlét, és az apa föláll az asztalfőről, és kimegy a huzatos szabadban duzzogó fiához, és azt mondja, hogy gyere be. Az azt mondja, nem jövök. De gyere már be! Nem jövök. És folyik a kötélhúzás, és akkor jön ez a vádbeszéd, hogy parázna nőekkel tékozolta el a vagyont, de még azt mondja ez a fiú, hogy 'ez a te fiad' parázna nőekkel tékozolta el. Ez a te fiad! És mit mond az apa? Örülnöd kellene, mert 'a te testvéred' meghalt és feltámadt. Elveszett és megtaláltatott. Figyelik az irodalmi olvasatot? Mit mond a fiú? Ez a te fiad! Mit mond az apa? A testvéred. Nem veszi szájára a szót a fiú, hogy 'a testvérem', és az apa mégis egymásnak akarja őket ajándékozni. Helyre akarja állítani a testvér-testvér viszonyt, mert az apa-fiú viszony helyreállításának ez is következménye.

Arra szeretnék utalni a következőkben, hogy az irodalmi feldolgozások között milyen gazdag példák vannak erre. Különböző korokból választottam néhányat, csak utalásszerűen, szinte lajstromszerűen fogok néhányat említeni. André Gil (?) óda-költeménye *A tékozló fiú visszatérése* – 1907-ben jelent meg, száz évvel ezelőtt – a következő szöveggel kezdődik, prológussal: „A magam titkos gyönyörűségére, / mint a régi szárnyas oltárokon szokás, / leföstöttem itt a példázatot, / melyet mi urunk Jézus Krisztus elbeszélt volt. / Ha az olvasó Isten félelmet várna tőlem, / talán nem hiába keresi festményemben, / ahol mint adományozó, a kép sarkában / térden állok a tékozló fiú oldalán, / miként ő, egyszerre mosolyogva és könnyben ázó arccal.” Gyönyörű szöveg, a maga megrendítő költőiségében, például ez a fél sor: „egyszerre mosolyogva és könnyben ázó arccal.” A bűnbocsánatot nyert bűnösnek az érzése az, hogy még folynak a könnyei, de már ragyog az arca, mert átélte azt, hogy ott lehet a tékozló fiú oldalán. És mit mond még az elején? Hogy „leföstöttem itt a példázatot”, Lukácsra utal, aki a Biblia utáni hagyomány szerint festő volt. És ő lefesti a példázatot, és valóban ismerjük ezt a szokást a középkorból, hogy az adományozó, a mecénás önmagát is megörökítteti a festményen; a kép sarkában ott van, ott térdel, úgy a szerző is benne van ebben a szövegben.

És e nagyon szép költői, lírikus kezdet után a szerző a példázatot drámai formában fogalmazza meg, tehát nem egyszerűen költemény, líra formájában, hanem dramatikus formában, több képre, vagy ha úgy tetszik, fejezetre bontva. Így olvassuk például a tékozló fiú hazatérését, költői formában: „Térde megroggyan, földre hull, / karjával elfedezi arcát, még szégyelli szégyenkezését is.” Milyen szép gondolat: szégyelli szégyenkezését is, ezért takarja el az arcát. Vagy az apa Mért hagytál el, fiam? Kérdésére így válaszol: „Valóban elhagytalak volna, atyám? / Nem vagy te mindenütt? / Sosem szüntem meg szeretni téged, / a ház magába zárt, a ház, az nem te vagy, atyám?” Különbséget tesz tehát a ház, ha úgy tetszik, az egyház és az atya között. És ez már előre vetíti, hogy André Gil költeményének igen komoly egyházkritikai hangsúlya lett, mert a fiúnak a háztól való elszakadásában a szerzőnek az egyháztól való elszakadását érhetjük tetten, és akkor itt láthatjuk azt a parabolisztikus tanítást, amire az előbb utaltam, hogy néhány költő vagy író a bibliai történeteket parafrázisszerűen használ fel, hogy a saját történetét mondja el, mintegy ugródeszkaként használva a bibliai történetet. És még érdekes, hogy ebben a feldolgozásban nem csak

apa szerepel, hanem anya is. Nem tudom, feltűnt-e eddig, hogy a tékozló fiú példázatában nincsen jelen az édesanya?

Most pedig, megszakítva előadásomat, hallgassuk meg Pilinszky Jánost. Van egy *Apokrif* című verses feldolgozása, amely sokkal többről szól, természetesen, mint a tékozló fiú példázata. Van egy olyan versszaka, amely úgy kezdődik: „Haza akartam, hazajutni végül, / ahogy megjött ő is a Bibliában...” vonatkoztatva a tékozló fiúra. És ott az anyáról is szó lesz, hogy „S már jönnek is, már hívnak is... ölelnek botladozva...” De hallgassuk meg, és képi illusztráció is lesz ehhez.

(Pilinszky János: *Apokrif* – hangfelvétel a szerző előadásában)

Apokrif

1.

Mert elhagyatnak akkor mindenek.
Külön kerül az egeké, s örökre
a világvégi esett földeké,
s megint külön a kutyaólak csöndje.
A levegőben menekvő madárhad.
és látni fogjuk a kelő napot,
mint tébolyult pupilla néma és
mint figyelő vadállat, oly nyugodt.
De virrasztván a számkivettetésben
mert nem alhatom, akkor éjszaka,
hányódom én, mint ezer levelével,
és szólok én, mint éjtidőn a fa:

Ismeritek az évek vonulását,
az évekét a gyűrött földeken?
És értitek a mulandóság ráncát,
ismeritek törődött kézfejem?
És tudjátok nevét az árvaságnak?
És tudjátok, miféle fájdalom
tapossa itt az örökös sötétet
hasadt patákon, hárttyás lábakon?
Az éjszakát, a hideget, a gödröt,
a rézsut forduló fegyencfejet,
ismeritek a dermedt vályukat,
a mélyvilági kint ismeritek?

Feljött a nap. Vesszőnyi fák sötéten
a haragos ég infravörösében.

Így indulok. Szemközt a pusztulással
egy ember lépked hangtalan.
Nincs semmije, árnyéka van.
Meg botja van. Meg rabruhája van.

2.

Ezért tanultam járni! Ezekért
a kései, keserű léptekért.

S majd este lesz, és rámkövíül sarával
az éjszaka, s én hűnyt pillák alatt
örzöm tovább e vonulást, e lázas
fácskákat s ágacskáikat.
Levelenként a forró, kicsi erdőt.
Valamikor a paradicsom állt itt.
Félálomban újuló fájdalom:
hallani óriási fáit!

Haza akarta, hazajutni végül,
ahogy megjött ő is a Bibliában.
Irtóztató árnyam az udvaron.
Törődött csönd, öreg szülők a házban.
S már jönnek is, már hívnak is, szegények
már sírnak is, ölelnek botladozva.
Visszafogad az ősi rend.
Kikönyöklők a szeles csillagokra. –

Csak most az egyszer szólhatnék veled,
Kit úgy szerettem! Év az évre,
de nem lankadtam mondani,
mit kisgyerek sír deszkarésbe,
a már-már elfúló reményt,
hogy megjövök és megtalállak.
Torkomban lüktet közeled.
Riadt vagyok, mint egy vadállat.

Szavaidat, az emberi beszédet
én nem beszélem. Élnek madarak,
kik szívszakadva menekülnek mostan
az ég alatt, a tüzes ég alatt.
Izzó mezőbe tüzdelt árva lécek,
és mozdulatlan égő ketrecek.

Nem értem én az emberi beszédet
és nem beszélem a te nyelvedet.
Hazátlanabb az én szavam a szónál!
Nincs is szavam.

Iszonyu terhe
omlik alá a levegőn,
hangokat ad egy torony teste.

Sehol se vagy. Mily üres a világ.
Egy kerti szék, egy kinnfeledt nyugágy.
Éles kövek közt árnyékom csörömpöl.
Fáradt vagyok. Kimeredek a földből.

3.
Látja Isten, hogy állok a napon.
Látja árnyam kövön és kerítésen.
Lélekzet nélkül látja állani
árnyékomat a levegőtlen présben.

Akkorra én már kő vagyok;
halott redő, ezer rovátka rajza,
egy jó tenyéryi törmelék
akkorra már a teremtmények arca.

És könny helyett az arcokon a ráncok,
csorog alá, csorog az üres árok.

Pilinszky elmondott versében minden téma bibliai téma, a teremtés-
től az apokalipszisig mindent magában foglal, és bibliaismeret nél-
kül nem lehet megérteni, úgy se könnyen, de azt hiszem, megraga-
dott sokunkat. Én főleg ebben az összefüggésben utalnék a versre,

hogy édesanya is szerepel benne: „Irtóztató árnyam az udvaron. / Törődött csönd, öreg szülők a házban. / S már jönnek is, már hívnak is, szegények / már sírnak is, ölelnek botladozva. Visszafogad az ősi rend. / Kikönyöklök a szeles csillagokra –” Csodálatos, ahogy az ősi rend visszafogad. A rend. Hogy a kozmosz helyreáll a káosz után, a zűrzavar után rend lesz a világban, és a csillagokban a távlatokat fogja látni. És a szülők, apa és anya, a két öreg szüle, ahogyan elébe megy a haszontalan fiának. Talán sokan megértik, mit jelent ez: ölelnek botladozva. Egyik a másikat támogatja, botjukra támaszkodva mennek a haszontalan fiú elébe.

Hogy Pilinszky miért szerepeltet anyát is? Nyilván ő így tartja realiztikusabbnak az édesanya szemszögéből átélni ezt a vára-kozást és ezt az örömet. A bibliai példázatban miért van csak apa? Nyilván azért, mert az apa és az Atya, az Isten és az ember kapcsolata így jobban megragadható. És bibliai szöveg nagyon ökonomikus, nagyon szűkszavú, nagyon megbecsül minden egyes szót, és ezért csak az apáról, az Atyáról beszél. Ebben a feldolgozásban (a költő) az anyával való találkozást is ábrázolja, persze; a báty kemény szavával szemben, az anyai intellektus szelíden szól: „Milyen jó neked, félig elfekve üldögélő anyád lábainál, térdei közé rejtve homlokod, érezni, amint a simogató keze alatt meghajlik lázongó nyakad.” És milyen szép: az anya simogató keze alatt meghajlik a fiúnak a lázongó nyaka. Milyen szép kép!

Mivel be kell fejezni, egyet szeretnék idézni, egy kis utalást, Rainer Maria Rilke – sokan szeretik talán Rilke költészetét – ugyancsak írt egy parafrázist *A tékozló fiú kivonulása* címén, és ez is önéletrajzi ihletésű, mert Rilkének a lázadása valóban a szülői háztól való elszakadása, a dac magatartása ragadható meg ebben a versben. Csak az első két sort olvasom: „Most menni kell mindattól, ami kusza, ami a miénk, és hozzá még sincs köze, mi rezgőn tükrözi, majd összezúzza arcunkat, mint óhuta tüze, mindattól, mi még egyszer visszahúz a tuskéivel, mi belénk akadt el.” El, el, ez az el visszatér, hogy el kell menni.

Engedjék meg, még olvasok fel egy pár soros kis novellát Franz Kafkától, aki zsidó ember volt, prágai zsidó ember. Prózájában nagyon sok bibliai motívum él, általában őszövetségi motívumok, de *a Hazatérés* című novella – az én látásom szerint ... egyébként, egész rövid – a tékozló fiú parafrázisát adja. Egészen más környezetben,

időben helyezi el, és egészen más a csattanója is. „Megjöttem hát, átvágok a pitvaron, körülnézek. Apám régi udvara. A pocsolya a közepén. Régi, használhatatlan szerszámok, összedobálva, elzárják a padláslépcsőhöz vezető utat. A macska ott lapul a korláton. Egy széttépett kendő, valaha játék közben bot végére tekeredett, meglibben a szélben. Megérkeztem. Ki fogad majd? Ki vár a konyhaajtó mögött? A kéményből füst száll, főzik vacsorára a kávé. Meghittent otthon érzed-e magad? Nem tudom, nagyon bizonytalan vagyok. Apám háza, igen, de hidegen sorakozik egymás mellett ez az, mintha minden csak a maga dolgával törődne, amit egyrészt elfelejtettem, másrészt sosem ismertem. Mit segíthetek, mi vagyok nekik, még ha az apám fia vagyok is, az öreg gazdáé? És nem merek kopogni a konyhaajtón, csak messziről fülelek, s úgy állok, hogy hallgatózáson ne kaphassanak. És mert messziről fülelek, nem hallok semmit, csak egy könnyű óraütést, vagy legalábbis azt hiszem, hallom gyermekkorom napjaiból. Ami egyébként a konyhában történik, az az ott ülők titka, megőrzi előlem. Minél tovább tétovázunk az ajtó előtt, annál idegenebbek leszünk. Mi lenne, ha most kinyitná valaki az ajtót, és valamit kérdezne? Nem olyan lennék-e én is, mint aki meg akarja őrizni titkát?”

A tékozló fiú szituációja XX. század eleji környezetben, és a tékozló fiú aggodalma, szorongása, de anélkül a bibliai feloldozás és fölszabadító üzenet nélkül, amelyet Lukács megfogalmaz. Kafka egy XX. század eleji szorongó ember, aki attól retteg, hogy bár van valaki az atyai házban, annak az ajtaja nem nyílik meg, ő hiába tért haza, és hallják is őt belülről, mert ő is hallja a benti zajokat, nem fogják őt visszafogadni. A különbség a karkai történet rezignáltsága, kétségbeesése, és a bibliai történet megtérést és visszafogadást sugalló örömhíre között. Melyiket választjuk? Pilinszky írja: valahogyan mindannyian tékozló fiúk vagyunk, azzal a különbséggel, hogy néhányan már a hazafelé vezető úton járnak. Én azt kívánom, hogy az irodalmi példák alapján is, és főképpen Lukács evangéliuma és az egész Szentírás alapján is: olyan tékozló fiúk és leányok legyünk, akik már a hazafelé vezető úton járnak, és akik bizonyosak abban, hogy az a bizonyos atyai ház megnyílik, és az Apa elénk jön az ő szeretetével!

Köszönöm.

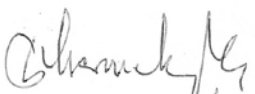
A szerkesztő utószava

A *Műveltségért és magyarságért* eszméjét 2008-ban sem tévesztette szeme elől a Bessenyei Társaság tagsága. A havonta összegyűlekező közösség ez évben is részese lehetett költői, írói bemutatkozásoknak, kortárs irodalmunk elemző igényű felvillantásának, nyelvészeti tanulmánynak, a színészet és az újságírás élményeit ránk hagyó emlékezésnek, és a Biblia évében a könyvek könyve irodalmunkat ihlető szerepének és hatásának.

Kötetünkben igyekeztünk felmutatni mindezt a maga változottságában. Ebben a sokszínűségben egyrészt felismerjük az egy cél felé törekvés tendenciáját, az irodalmi és művelődési társaság célkitűzéséből fakadó akarásokat, másrészt az előadók habitusából, a témák különbözőségéből származó eltéréseket. Nem hinném, hogy a bemutatott programok bármelyike ne tartalmazna olyan értéket, ami a megszólaló egyénnek öröm és büszkeség, a közösségnek, a hallgatóságnak pedig figyelemfelhívó, elgondolkodtató élmény.

Ezért bocsátjuk útjára – gyöngeségeivel együtt – immár az Almanach 4. kötetét, hirdesse a Társaság tagjainak a magyar kultúra iránti elkötelezettségét!

2009. február 22., A Magyar Kultúra Napján

Dr. Csermely Tibor

A BESSENYEI TÁRSASÁG 2008. évi fontosabb eseményei képekben

**Április 11-én, a Költészet napján
Bánszki István
díszoklevéllel tüntette ki
Nagy Lajos Imre szobrászművészt,
a Besseneyi-dombormű alkotóját,
majd megkoszorúzták a Főiskola
épületére elhelyezett művét**

**Sipos Lajos, a Magyar
Irodalomtörténeti Társaság
elnöke átadja
a Toldy Ferenc-émlékérmét
Bánszki Istvánnak,
a Besseneyi Társaság
elnökének április 11-én
a főiskola rektori dísztermében**

**Dr. Fazekas Árpád emlékbeszéde
a Bessenyei-szobor koszorúzásánál május 10-én**

**A társasági ülések
emlékezetes pillanatai**

Elnöki köszöntő és Tóth László verset mond az évzáró közgyűlésen

Dr. Csermely Tibor, a Biblia éve című kiadványát ünnepélyesen átadja a tagságnak

A társaság ezévi díszoklevelét Tóth László előadóművész kapta – és a fehér asztal mellett köszönte meg

TARTALOMJEGYZÉK

Elnöki köszöntő. Bessenyei Társaság – a történelemben (dr. Bánszki István)	5
Vengrinyák János: Sors érlelte gondolataim című verses- kötetének bemutatása elé (dr. Csermely Tibor)	8
Ima	9
Minden nap (Wass Albert emlékére)	10
Mefeszítve	10
Állj talpra, magyar!	11
Tiszta fejjel (József Attila nyomán)	12
Az ugarunk	12
Az ébredés	13
Át a túlsó partra	13
Őrizni kell a lángot!	14
Mindent meg lehet fogni	15
Dr. Kührner Éva: Berki Antal, a Katona Béla-díjas színész-újságíró	17
Kisfiú, aknával	18
Az örökifjú Petőfi	19
Berki Antalról (Veszprémi Erzsébet)	21
Dr. Székely Gábor: „Vonzások és választások” a szavak világában	23
Bodnár István: A mesék birodalmában. Barangolás Szabolcs- Szatmár-Beregben című kötet bemutatása	27
A Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet	28
Ősláp Bereg szívében	30
Őrjárat a barabási Típet-hegyen	33
Dr. Fazekas Árpád: Bessenyei emlékezete	38
Ruttkay Arnold életműve	41
Dr. Nagy Éva: Hol a költészet mostanában? Szubjektív válogatás a kortárs magyar lírából	44
Parti Nagy Lajos: Tandorírt verse	46
Szabó T. Anna: Lakás	49

Demeter Sándor: A napfény felé című kötetének bemutatása, bemutatkozása	55
Csend az erdőben	57
Magányosan	57
Úgy haladsz át e világon	58
Illúzióm	59
Nem viszek magammal semmit!	59
Dr. Papp Irén: A PI-féle félpercesek, 111 gondolat és Korpai Ferencné Szegedi Irma: Szeretettől a boldogságig című kötetekről dr. Csermely Tibor beszélget a szerzőkkel	61
Érintés	62
A lebbencsleves titka	63
A boldogító csomag	63
Faxni	63
Születésnapra	63
Összhang	63
Philémón és Baukisz	63
Anyóka a hetedikén	64
Holdjáró cipőben	64
Jog	64
A csalók	64
Cipő paradoxon	65
Gyerekszáj	65
Korunk anyái	65
Az író	65
Délutáni idill	65
Ivica és a tenger	65
Mi dolgunk a földön?	66
Horváth József: Emlékek fénye az ének című kötetének szerzői estje	73
Fabinyi Tamás: A Biblia és a szépirodalom	79
Pilinszky János: Apokrif	87
A szerkesztő utószava	92
A Bessenyei Társaság 2008. évi eseményei képekben	93

Halottaink

Dr. Borsy Zoltán

Dr. Rác Géza

Szilassyné Heizinger Erika

Dr. Bakonyi Géza